

หมอบ้าน

เศรษฐกิจกิจ

กิจพอเพียง

พอเพียง

ประชาชนสังคม

HN
700.55
.Z9C6
ป17ด

แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม

ประเวศ วะสี

เศรษฐกิจพอเพียง
และ
ประชาสังคม
แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม

ประเวศ วะสี

เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม
แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม

ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๒

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ หมอชวบ้าน
๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๒๖๑-๑๕๐๖, ๒๖๘-๐๕๘๑

ข้อเสนอแนะพัฒนาสังคม

โดยประเวศ วะสี

๑. การปฏิรูปทางการเมือง
๒. การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่
๓. ภาวะผู้นำ
๔. การปฏิรูปการศึกษาไทย
๕. พุทธเกษตรกรรมกับคุณค่าของสังคมไทย
๖. การเดินทางแห่งความคิด
๗. ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน
๘. การพัฒนาพลังสร้างสรรค์องค์กร
๙. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม
๑๐. ยุทธศาสตร์ชาติ

ข้อมูลตามบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ประเวศ วะสี.

เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแบบทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจ

สังคม. กรุงเทพฯ : หมอชวบ้าน, ๒๕๕๒.

๘๐ หน้า.

๑. ไทย ๒. เศรษฐกิจ. ๒. ไทย ๓. ประชาสังคม. I. ชื่อเรื่อง.

๙๖๐.๙๕๙๓

ISBN 974 8316 87 4

คำนำ

หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทความที่เขียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมหรือเศรษฐกิจของฐานล่างที่เขียนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๕๑ อะไรที่ไม่อยู่บนฐานรากที่แข็งแรง ย่อมไม่มั่นคงและหักพังได้ง่าย เศรษฐกิจข้างบน ซึ่งบ่อยครั้งไม่ใช่เศรษฐกิจจริง แต่เป็นการเคลื่อนไหวเงินเพื่อเก็งกำไรกันนั้น ภูเขาบววิกฤติได้ง่าย หวังว่าคนไทยจะได้บทเรียนจากวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๕๑ แล้วทำความเข้าใจแนวทางเศรษฐกิจฐานรากที่แข็งแรง ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจข้างบนมั่นคง เพราะอยู่บนฐานที่แข็งแรง

“การที่จะทำให้ทั้ง ๘,๐๐๐ ตำบล หายจนกันไม่ใช่เรื่องยาก ขอให้ช่วยกันทำความเข้าใจ ทูตทางสังคมของเรามีเหลือเฟือที่จะแก้ไขความยากจนของชุมชนไทยทั้งประเทศ เมื่อประชาชนฐานล่างทั้งประเทศหายจน ก็จะมีอำนาจซื้ออย่างมาก ก็จะซื้อวิทยุ พัดลม และสินค้าอื่นๆ ทำให้เศรษฐกิจข้างบนพลอยดีไปด้วย

“เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง หลายท่านก็ทักท้วงเองว่าเป็นเศรษฐกิจลำหลัง ขอบอกให้ทราบ ว่า เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก และสวีเดนแลนด์ เป็นตัวอย่างของประเทศที่พัฒนาด้วยรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ”

ขอคนไทยจงมีสติ ทำความเข้าใจ คิดใหม่ เชื่อพระพุทธเจ้า และเชื่อพระเจ้าอยู่หัว แล้วเราจะไม่ต้องวิกฤติจนต้องฆ่าตัวตายกันอย่างทุกวันนี้

ประเวศ วะสี

สารบัญ

๑. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม	๑
๒. ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน ทางรอดของสังคมไทย	๑๑
๓. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งจากฐานล่าง	๒๑
๔. ทำให้ ๗,๐๐๐ ตำบล หายจน เศรษฐกิจข้างบนสบายมือ	๓๕
๕. องค์กรชุมชน ทางรอดของรัฐบาลและสังคมไทย	๔๑
๖. องค์กรชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน หัวใจของการพัฒนา	๕๑
๗. มหาคไทยกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของฐานล่าง การปฏิรูปแห่งยุคสมัย	๕๕
๘. กระทรวงศึกษาธิการ กับการกู้ชาติบ้านเมืองให้พ้นวิกฤติ	๖๕

●

อะไรที่ไม่อยู่บนฐานรากที่แข็งแรง
ย่อมไม่มั่นคงและหักพังได้ง่าย
เศรษฐกิจข้างบน ซึ่งบ่อยครั้งไม่ใช่เศรษฐกิจจริง
แต่เป็นการเคลื่อนไหวเงินเพื่อเก็งกำไร
หวังว่าคนไทยจะได้บทเรียน
จากวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๔๑
แล้วทำความเข้าใจ
แนวทางเศรษฐกิจฐานรากที่แข็งแรง
ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจข้างบนมั่นคง
เพราะอยู่บนฐานที่แข็งแรง

●

เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม

ปาฐกถาพิเศษในงาน “เศรษฐกิจแห่งชาติพร้อม” ๕ เมษายน ๒๕๕๑
ณ สำนักงานคณะกรรมการจัดตั้งสมัชชาคุณธรรม (สอว.)

๑. ธรรมรัฐแห่งชาติ กับอนาคตของประเทศ

ธรรมรัฐแห่งชาติ (Good Governance) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูบูรณะประเทศ ถ้าปราศจากธรรมรัฐแห่งชาติประเทศไทยไม่มีทางหายวิบัติ เพราะธรรมรัฐแห่งชาติ หมายถึงชาติที่มีความถูกต้อง ถ้าปราศจากความถูกต้องเราเจริญไม่ได้ ความไม่ถูกต้องนำไปสู่วิกฤติทางเศรษฐกิจรุนแรงที่สุดอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่

ความถูกต้อง (ธรรม) แห่งชาติ หรือธรรมรัฐแห่งชาติ หมายถึงอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

- ธรรมรัฐในภาครัฐ (ทั้งการเมือง และระบบราชการ)
- ธรรมรัฐในภาคธุรกิจ (Corporate Good Governance)
- ธรรมรัฐภาคสังคม (ประชาสังคม-Civil Society)

ความถูกต้องในภาครัฐและภาคธุรกิจมีลักษณะอย่างน้อย ๕ ประการคือ

- (๑) มีความสุจริต
- (๒) มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

- (๓) มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
- (๔) มีความร่วมมือกันทำความดี (ไม่ร่วมมือกันไปปล้นผู้อื่น)
- (๕) มีความเข้มแข็งทางปัญญา เรียนรู้ และปรับตัวได้

ภาคสังคมต้องเป็นสังคมเข้มแข็งหรือประชาสังคม (Civil Society) ความเป็นประชาสังคมเป็นปัจจัยชี้ขาดให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของธรรมรัฐแห่งชาติ คนไทยทุกคนควรทำความเข้าใจและมีส่วนสร้างประชาสังคม

๒. ระเบียบวาระแห่งชาติ ๗ เรื่อง

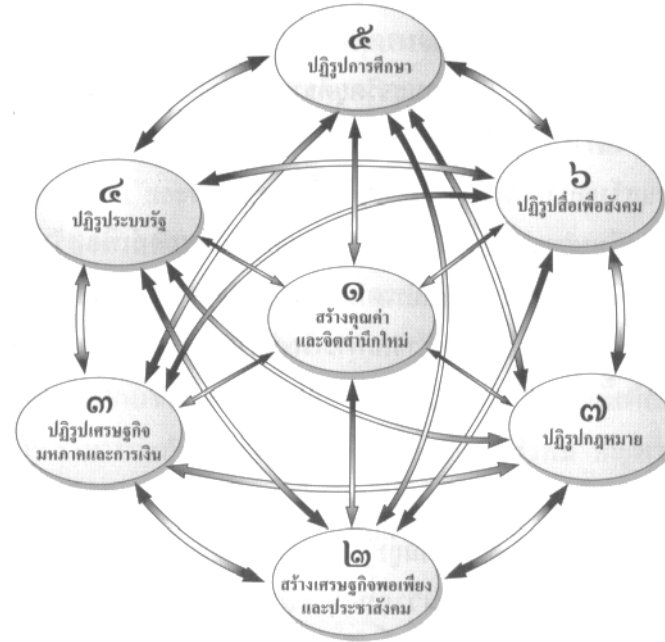
ประเทศมีปัญหาสลับซับซ้อนมากมายหลายเรื่อง การจะแก้ปัญหาให้ได้ผลต้องหาจุดคานงัด หรือจุดเชื่อมโยงใหญ่ๆ ที่เมื่อทำให้ดีแล้วจะเชื่อมโยงไปได้หมดทุกเรื่อง ทำให้สังคมสามารถพัฒนาไปได้ด้วยดี ไม่ว่าจะทำอะไรอะไรควรมองเห็นภาพใหญ่ และทราบว่าจะทำนั้นอยู่น้อยตรงไหนในภาพใหญ่ และเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ อย่างไร

ประเทศไทยมีเรื่องใหญ่ๆ หรือ ระเบียบวาระแห่งชาติ (National Agenda) ที่ควรทำอยู่ ๗ เรื่อง คือ

- (๑) สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่
- (๒) สร้างเศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม
- (๓) ปฏิรูประบบเศรษฐกิจมหภาคและการเงิน
- (๔) ปฏิรูประบบรัฐ ทั้งการเมืองและระบบราชการ
- (๕) ปฏิรูปการศึกษา
- (๖) ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม
- (๗) ปฏิรูปกฎหมาย

ทั้ง ๗ เรื่อง เชื่อมโยงกันทั้งหมด ดังภาพหน้า ๓

ทั้ง ๗ เรื่องเป็นเรื่องใหญ่ที่สังคมไทยควรทำให้ได้ภายใน ๑๐ ปี ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยมีฐานที่เข้มแข็ง สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างสมดุล

ทั้ง ๗ เรื่องควรทำให้เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เรื่องหนึ่งโยงไปสู่อีก ๖ เรื่อง โดยเฉพาะทุกเรื่องต้องนำไปสู่คุณค่าและจิตสำนึกใหม่

ความเป็นคนและสังคมที่ดีนั้นอยู่ที่การมีคุณค่าและจิตสำนึกที่ดี การมีคุณค่าจะให้ความภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี ความมีพลัง และความสำเร็จ การมีคุณค่าเชื่อถือได้เป็นทุนทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง เราจะพัฒนาเศรษฐกิจไม่สำเร็จ ถ้าบ้านเมืองเป็นสังคมที่ขาดคุณค่าน่าเชื่อถือ

คนไทยทุกคนควรถือเป็นหน้าที่ ที่จะช่วยกันสร้างคุณค่า และจิตสำนึกใหม่ ไปได้พ้นจากการฉ้อฉลคอร์รัปชัน เอาเปรียบ ทำร้ายผู้อื่น ไม่ขยัน ไม่พูดความจริง ไม่โปร่งใส ไม่นึกถึงคนอื่น ไม่รับผิดชอบ ใช้อำนาจไม่ทะนุบำรุงของที่เป็นส่วนรวม ไม่ชวนช่วยสร้างและใช้ความรู้ ใช้แต่ความเห็นและการคาดเดา ขาดความภูมิใจในคุณค่าของตัวเอง ต้องใช้ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยมาเติมให้ตัวเอง และชักนำกันให้เกิดค่านิยมความฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายอย่างน่าอนาใจ

คนไทยทุกคนควรพัฒนาตนเองไปสู่ความมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า รักความจริง รักผู้อื่น รักความสุจริตยุติธรรม โปร่งใส ไม่กลัวการถูกตรวจสอบ ขวนขวายสร้างและใช้ความรู้ มีความสุขและความภูมิใจในตัวเอง ไม่ต้องเสแสร้งและฟุ้งเฟื่องความไม่ถูกต้องต่างๆ

ระเบียบวาระแห่งชาติทุกข้อต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคุณค่า และจิตสำนึกที่ต้งาม ทั้ง ๖ ประการนี้คือธรรมนูญแห่งชาติ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในที่อื่น ณ ที่นี้จะกล่าวเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคมเท่านั้น

๓. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ ที่จึงทรงมีพระราชดำรัสทำนองนี้มาเป็นเวลานานถึง ๒๗ ปีแล้ว แต่ไม่ค่อยมีใครได้ยิน ต่อเมื่อวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี ๒๕๕๐ จึงได้ยินกันมากขึ้น แต่กระนั้นก็ตาม ก็มีผู้พูดถึงทางสายกลาง โดยนัยว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสุดโต่งไปอีกข้างหนึ่ง เรื่องนี้ไม่ควรกล่าวแบบง่าๆ หรือกล่าว “คู่” แต่ควรทำความเข้าใจเชิงให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พูดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ถ้าจะกระตุกกันสักหน่อยก็ขอกล่าวว่า “พระเจ้าอยู่หัวไม่ใช่คนโง่” ที่ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้

ประเทศเนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างของประเทศที่เคยยากลำบากและเสียสมดุล ต่อเมื่อพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงกลับเข้มแข็ง ได้สมดุล และเติบโตไปได้ด้วยดี

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

๒. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเลื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก

๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

๔. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

๕. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

๗. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ชู้บวาบ เดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประสาทมมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ขาดศรัทธา ดิตยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน
- เศรษฐกิจสมดุล

- เศรษฐกิจบูรณาการ
- เศรษฐกิจศีลธรรม

และนี่แหละคือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิบัติ เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ

เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงกับความเป็นประชาสังคม ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมจึงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมรัฐแห่งชาติ และเป็นเรื่องใหญ่ หรือระเบียบวาระแห่งชาติอย่างหนึ่งตามที่กล่าวมาแล้ว

๘. ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น ในเศรษฐกิจพอเพียง

ในหนังสือ พระราชดำรัส ที่บริษัทบางจากปิโตรเลียมพิมพ์แจก ได้เรียบเรียงสิ่งที่เรียกกันว่า ทฤษฎีใหม่ ของพระเจ้าอยู่หัวเป็น ๓ ขั้น ซึ่งขอขยายความดังต่อไปนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ ผลิตอาหารบริโภคเอง เหลือขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่คิดหนี้ มีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น เกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ทำธุรกิจ บิมน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทย จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ เชื่อมโยงกับบริษัททำธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งการส่งออก

ตัวอย่างที่ ๑ นายแพทย์อภิสิทธิ์ ไร่รวงรวงกูร แห่งโรงพยาบาลอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ส่งเสริมชาวบ้านใน ๕๑ หมู่บ้าน ทำเกษตรผสมผสานมา ๕ ปี ปรากฏว่าชาวบ้านมีอาหารกินเหลือเพื่อ หลุดหนีมีเงินออม สุขภาพดี มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นเกือบ ๑๐๐ คน มีต้นไม้เพิ่มขึ้น ๒๐๐,๐๐๐ ต้น (ถ้าคิดต้นละ ๑๐,๐๐๐ บาท เป็นมูลค่าเพิ่ม ๒,๐๐๐ ล้านบาท) นับเป็นการเพิ่มพูนทุนทุกทาง รวมทั้งทุนทางสิ่งแวดล้อมด้วย

ตัวอย่างที่ ๒ คุณอัมพร ดั่งปาน ก้นครุฑ ขอดแก้ว ส่งเสริมชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์สำหรับให้สมาชิกไปทำอาชีพ และเพื่อการจัดสวัสดิการชุมชน เฉพาะเครือข่ายที่สงขลามีกว่า ๒๕๐ กองทุน สมาชิกประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน มีเงินหมุนเวียนกว่า ๓๗๑ ล้านบาท เฉพาะกองทุนที่ตำบลคลองเปรี๊ยะ อำเภอจะนะ แห่งเดียวมีเงินกว่า ๕๒ ล้านบาท และเพิ่มขึ้นประมาณ ๑ ล้านบาทต่อเดือน ถ้าเข้าใจ จะทราบว่าชนบทมีอนาคตมาก ถ้าทำให้ทั้ง ๗,๐๐๐ ตำบลหายจน จะส่งผลให้เศรษฐกิจข้างบนเข้มแข็ง เพราะชาวบ้านมีอำนาจซื้อมากขึ้น เศรษฐกิจมหภาคที่ตั้งอยู่บนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐานจะมีความมั่นคง

ที่จริงเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องไม่ยาก แต่ดูเหมือนยาก เพราะข้างบนได้ทิ้งข้างล่างไปเสียนาน ถ้ามีใจและไปดูให้เข้าใจ มีทางที่ฝ่ายต่างๆ จะส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงได้มาก ไม่

ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย สื่อมวลชน ราชการ ธุรกิจ นักกฎหมาย หรือผู้กำหนดนโยบาย

๕. การส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง

ผมไม่มีความรู้ทางทฤษฎีในเรื่องที่กล่าวมา แต่จากประสบการณ์ที่สนใจเรื่องของชุมชนมากกว่า ๒๐ ปี ผมมีความมั่นใจมากกว่าประเทศไทยสามารถฟื้นฟูบูรณะเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง พร้อมกันไปได้ จากการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในบริบทของสมัยใหม่ และผมเห็นว่าพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความกล้าลึกและตรงต่อธรรมชาติความเป็นจริง ขอให้คนไทยศึกษาให้เข้าใจพระราชดำรัส แล้วเราจะสามารถฟื้นฟูบูรณะประเทศของเราครั้งใหญ่ และป้องกันวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจไม่ให้เกิดขึ้นอีก

โดยสั้นๆ การสนับสนุนควรมีดังนี้

๑. นโยบายและกระแสสังคม รัฐบาลควรทำความเข้าใจและทำเรื่องนี้ให้เป็นเจตจำนงทางการเมือง แต่ดูจะเป็นเรื่องยาก หากสังคมเคลื่อนไหวจนเป็นกระแสสังคมแล้วการเมืองเข้ามาเชื่อม ทำนองเดียวกับการปฏิรูปการเมือง ดูจะเป็นไปได้มากกว่า

๒. ควรมีการสำรวจศักยภาพชุมชน ว่าชุมชนไหนเข้มแข็งอยู่แล้วบ้าง ในเรื่องอะไร จะได้สนับสนุนได้ถูก และส่งเสริมให้ชุมชนอื่นมาเรียนรู้เพื่อขยายตัว

๓. ศูนย์บริการวิชาการชุมชนเบ็ดเสร็จ (One-stop-service)

๔. บริษัทเชื่อมโยงธุรกิจชุมชน ให้โยงได้ไกลมากขึ้น

๕. กฎหมาย ออกกฎหมายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

๖. กองทุน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

๗. ปรับวิธีการงบประมาณ ของหน่วยราชการต่างๆ ให้เอาชุมชนเป็นตัวตั้ง

๘. สื่อเพื่อสังคม สื่อควรสื่อเรื่องของชุมชน และให้ชุมชนใช้เพื่อสื่อเรื่องของชุมชน ควรมีวิถุนชุมชน

๙. การวิจัยเพื่อชุมชน ทั้ง ๘ เรื่องข้างบนล้วนต้องการการวิจัย การวิจัยจะสร้างความรู้ให้รู้ความจริงและใช้ความจริง การใช้ความจริงทำให้สำเร็จ ฉะนั้นรัฐบาลหรือเอกชนควรสนับสนุนงบประมาณวิจัยให้มากขึ้น แต่ต้องมีการจัดการการวิจัยที่ดี ส่วนใหญ่ขณะนี้ยังจัดการไม่ดี

๖. ศักดิ์ศรีและศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์ของแต่ละปัจเจกบุคคล

ผมได้พบคนไทยจำนวนมาก มีอาชีพต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นครู ทหาร พลเรือน สื่อมวลชน นักวิชาการ นักธุรกิจ หรืออาชีพภาคบริการที่มีความหวังดีต่อบ้านเมือง มีความเป็นห่วงและวิตกกังวลว่าประเทศจะเป็นอย่างไรต่อไป โดยเฉพาะด้วยพฤติกรรมของนักการเมือง ปัญหาที่ประเทศเผชิญอยู่ใหญ่และยากเกินไป จนปัจเจกชนคิดไม่ออกว่าจะมีส่วนช่วยแก้ไขอย่างไร จึงรู้สึกหดหู่ ท้อถอย หรือโกรธแค้น

ที่จริงทุกคนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพ ไม่ว่าจะท่านจะมีอาชีพอะไร ขอให้ทำในเรื่องนั้นๆ ให้ดีส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งให้นึกถึงว่าจะทำอะไรเพื่อเพื่อนมนุษย์ได้บ้าง โดยเฉพาะคนจน คนด้อยโอกาส คนเสียเปรียบ ควรรวมกลุ่มกับคนที่มโนทัศน์ประสงค์ตรงกัน จะเป็น ๕-๖ คน หรือมากกว่าก็ตาม พบปะกันบ่อยๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันว่าจะทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง ท่านจะพบความสุขอย่างไม่เคยพบมาก่อนจากความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์ได้พราวจากกันด้วยลุ่มทางสังคมและเทคโนโลยี จนไม่รู้จักความสุขของความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การรวมกลุ่ม ๕-๖ คนหรือกว่าของท่านก็คือ การสร้างความเป็นชุมชน พยายามสร้างความเป็นเครือข่ายกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งจะเกิดความเป็นประชาคมขึ้นในระดับต่างๆ เช่น ประชาคมละแวกบ้าน ประชาคมตำบล ประชาคมอำเภอ ประชาคมจังหวัด หรือ

ประชาคมในเรื่องต่างๆ เช่น ประชาคมปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น

ความเป็นประชาคมจะให้ความสุข ศักดิ์ศรี และศักยภาพ ในการ
แก้ไขและพัฒนาในเรื่องต่างๆ ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้าง
ความเป็นประชาคม ซึ่งเป็นอนาคตของมนุษยชาติร่วมกันทั่วโลก

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน ทางรอดของสังคมไทย

8 มกราคม ๒๕๕๑

เราสามารถจัดความยากจนของประชาชนทั่วประเทศได้โดยไม่ยาก หาก
เข้าใจเรื่องเศรษฐกิจเต็ม เศรษฐกิจแท้ เศรษฐกิจพื้นฐาน และ “เศรษฐกิจ
พอเพียง”

๑. เศรษฐกิจเต็ม-เศรษฐกิจแท้

ประเทศไทยได้รับพิษสงของเศรษฐกิจฟองสบู่อย่างเต็มเปา จนวิกฤติ
และเดือดร้อนกันทุกหย่อมหญ้า เพราะเศรษฐกิจฟองสบู่เป็นเศรษฐกิจ
ปลอม ไม่ใช่เศรษฐกิจจริง ตามกฎธรรมชาติ ความจริงเท่านั้นที่ได้ผล
ความไม่จริง หรือความปลอมไม่คงทน ความปลอมได้สร้างการหมุน-
เวียนของเงินอย่างปลอม สร้างอาชีพและรายได้อย่างปลอม สร้างการเสวย
สุขอย่างปลอม เมื่อของปลอมแตกออกจึงบ่ไถ่ไปจนทั่วไป ถ้าเราเพียงล้ม
แล้วลุกกลับไปหาของปลอมอีก เราก็จะล้มแล้วล้มอีก และเจ็บมากขึ้นๆ
จนกว่าเราจะค้นพบของจริง

ระบบการเงินที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันเป็นระบบด้อยพัฒนา เพราะเงิน
ส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในการทำร้ายผู้อื่น ไม่ว่าจะกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน
หรือประเทศ ทำให้เหนื่อยและเครียดกันไปหมดทั้งโลก มีความจำเป็นที่จะ

ประชาคมในเรื่องต่างๆ เช่น ประชาคมปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น
ความเป็นประชาคมจะให้ความสุข สักดิ์ศรี และศักยภาพ ในการ
แก้ไขและพัฒนาในเรื่องต่างๆ ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้าง
ความเป็นประชาคม ซึ่งเป็นอนาคตของมนุษยชาติร่วมกันทั่วโลก

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน ทางรอดของสังคมไทย

6 มกราคม ๒๕๕๑

เราสามารถจัดความยากจนของประชาชนทั้งประเทศได้โดยไม่ยาก หาก
เข้าใจเรื่องเศรษฐกิจเต็ม เศรษฐกิจแท้ เศรษฐกิจพื้นฐาน และ “เศรษฐกิจ
พอเพียง”

๑. เศรษฐกิจเต็ม-เศรษฐกิจแท้

ประเทศไทยได้รับพิษสงของเศรษฐกิจฟองสบู่อย่างเต็มเปา จนวิกฤติ
และเดือดร้อนกันทุกหย่อมหญ้า เพราะเศรษฐกิจฟองสบู่เป็นเศรษฐกิจ
ปลอม ไม่ใช่เศรษฐกิจจริง ตามกฎธรรมชาติ ความจริงเท่านั้นที่ได้ผล
ความไม่จริง หรือความปลอมไม่คงทน ความปลอมได้สร้างการหมุน-
เวียนของเงินอย่างปลอม สร้างอาชีพและรายได้อย่างปลอม สร้างการเสวย
สุขอย่างปลอม เมื่อของปลอมแตกออกจึงปั่นป่วนทั่วไป ถ้าเราเพียงล้ม
แล้วลุกกลับไปหาของปลอมอีก เราก็จะล้มแล้วล้มอีก และเจ็บมากขึ้นๆ
จนกว่าเราจะค้นพบของจริง

ระบบการเงินที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันเป็นระบบด้อยพัฒนา เพราะเงิน
ส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในการทำร้ายผู้อื่น ไม่ว่าจะป็นบุคคล ครอบครัว ชุมชน
หรือประเทศ ทำให้เหนื่อยและเครียดกันไปหมดทั้งโลก มีความจำเป็นที่จะ

ต้องพัฒนาระบบการเงินให้เอื้อต่อความเป็นมนุษย์มากกว่านี้ เงินควรจะ เป็นสื่อที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ในขณะที่การเงินและสถาบันการเงินวิกฤติและปั่นป่วน กองทุนของ ชาวบ้านกลับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะการเงินข้างบนอยู่กับความปลอม แต่ กองทุนของชาวบ้านอยู่กับความจริง ช่วยให้เขาได้ออมทรัพย์ ฎูไปลงทุน แบ่งผลประโยชน์ไปให้สวัสดิการ เช่น การศึกษา การป่วย การตาย นอกจากนี้ชาวบ้านยังสามารถจัดการกองทุนได้ด้วยค่าใช้จ่ายที่ถูกลงว่า ธนาคาร มีการโกงกันน้อยกว่า เพราะเขารู้จักกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีกระบวนการทางสังคมที่รักษาศักดิ์ศรี

๒. เศรษฐกิจพื้นฐาน

อาคารที่พื้นฐานหรือฐานรากไม่แข็งแรง ย่อมทรุดหรือพังทลายลง ฉันทัด สังคมที่พื้นฐานหรือฐานรากไม่แข็งแรง ย่อมทรุดหรือพังทลายลง ฉันทัด สังคมไทยเป็นสังคมที่สนใจเฉพาะข้างบน ละเลยให้ข้างล่าง อ่อนแอ หรือทำลายข้างล่างอ่อนแอ เมื่อข้างล่างอ่อนแอ และข้างบนไม่ ถูกต้อง สังคมทั้งสังคมจึงวิกฤติและปั่นป่วน อันเป็นอาการของการทรุด ตัวหรือพังทลายของสังคม ทางรอดของสังคมไทยจึงควรเป็นการสร้าง ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน หรือที่ฐานรากของสังคม

เมื่อพื้นฐานหรือฐานรากของสังคมเข้มแข็ง สังคมข้างบนก็เติบโตได้ มากและมั่นคง

ต่างจากเศรษฐกิจข้างบน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบแยกส่วน ที่คำนึง ถึงเงินเป็นสำคัญ เศรษฐกิจพื้นฐานสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ทอดทิ้งฉีก ขาดจากกันไป แต่เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเศรษฐกิจที่แท้ เศรษฐกิจควรจะเป็น ของดีที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม อย่างได้ดุลยภาพ เมื่อมี

ดุลยภาพก็ไม่วิกฤติ สภาวะวิกฤติคือการเสียดุลภาพอย่างหนัก และ เสียขงต่อการสิ้นสุด

เศรษฐกิจพื้นฐานจึงเป็นเศรษฐกิจดุลยภาพ หรือเศรษฐกิจศีลธรรม หรือเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวตรัสถึง เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

๓. กิจกรรมทางเศรษฐกิจพื้นฐาน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจพื้นฐานมีได้หลากหลาย เช่น เกษตรกรรม ทัศนกรรม อุตสาหกรรมชุมชน การค้าขาย

* การทำเกษตรผสมผสาน โดยในแต่ละพื้นที่ ๑๕-๒๐ ไร่ หรือน้อย กว่า มีสระน้ำที่เก็บน้ำได้ตลอดปี ปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ ปลูก สุนัขไพร ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ โดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ต้อง ใช้สารพิษฆ่าแมลง เพราะธรรมชาติได้สมดุล ชาวบ้านมีอาหารกินอ้มมาก เหลือขาย หลุดหนี้ มีเงินเหลือเก็บ พ่อแม่ลูกได้อยู่ด้วยกัน ทำให้ครอบครัวอบอุ่น มีความเป็นป่าเพราะปลูกต้นไม้ในนาชนิด ซึ่งได้ทั้งเศรษฐกิจ และได้ความเป็นป่าพร้อมกัน ไม่ต้องไปจ้างใครปลูกและจ้างใครรักษา เพราะชาวบ้านได้ประโยชน์เขาก็ดูแลรักษาเอง

ไม้ยืนต้นโตขึ้นเรื่อยๆ เหมือนฝากเงินไว้ในธนาคารและมีดอกเบ็ย ตลอดเวลา ยิ่งแก่ยิ่งสบาย ดันไม้แต่ละต้น ถ้าเข้าใจ จะทำประโยชน์ได้ กว่าหนึ่งหมื่นบาท คุณสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์ ชาวบ้านที่สตึก บุรีรัมย์ มีต้นไม้เป็นแสนต้น รวยไม่รู้เรื่อง สามารถเลือกตัดต้นไม้ (โดยยังคงสภาพ ความแก่ป้าไว้) เอามาทำกระดานสวยๆ ได้ ซึ่งตลาดสำหรับไม้กระดาน ทั้งในไปประเทศและต่างประเทศเป็นที่ต้องการมาก เพราะใครๆ ก็อยากได้ กระดานทำเฟอร์นิเจอร์และปลูกบ้าน

นายแพทย์อภิสิทธิ์ ธีรวงรวงกูร แห่งโรงพยาบาลอุบลรัตน์ จังหวัด ขอนแก่น ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานใน ๕๑ หมู่บ้าน ซึ่งนอกจาก

ทำให้ประชาชนมีกินมีใช้และสุขภาพดีแล้ว ยังมีต้นไม้เพิ่มขึ้นในพื้นที่อีก ๒๐๐,๐๐๐ ต้น ถ้าคิดมูลค่าต้นละ ๑,๐๐๐ บาท ก็เป็นมูลค่าถึง ๒๐๐ ล้านบาท ถ้าคิดต้นละ ๑๐,๐๐๐ บาท ก็เท่ากับ ๒,๐๐๐ ล้านบาท จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพื้นฐานสามารถเพิ่มพูนทรัพยากรได้

หัตถกรรม และศิลปกรรม การทอผ้า การทำเครื่องจักสาน และสลักไม้ และอื่นๆ ทำให้เกิดอาชีพที่พ่อ-แม่-ลูก ได้อยู่ด้วยกันที่บ้าน ได้ทั้งครอบครัวอบอุ่นและอาชีพ

อุตสาหกรรมชุมชน ควรมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมชุมชน เช่นแปรรูปอาหาร ทำน้ำมะเขือเทศ น้ำผลไม้ ต่อไปอาจสามารถทำหีบห่อตั้มยาพร้อมปรุงสำเร็จได้ในชุมชน เมื่อเชื่อมโยงกับตลาดโลก ก็สามารถส่งไปขายทั่วโลกได้

ธุรกิจ ชาวบ้านควรรวมตัวกันตั้งบริษัทชุมชน ซึ่งสามารถทำธุรกิจได้หลายชนิด เช่น ตั้งปั้มน้ำมัน ตั้งร้านขายอาหาร ขายอาหารปลอดสารเคมี ขายอาหารแปรรูป ขายผัก ผลไม้ สมุนไพร จัดธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชน

ถ้ามีบริษัทขนาดใหญ่เชื่อมต่อธุรกิจของชุมชน ชุมชนจะได้ประโยชน์มากขึ้น เช่น ส่งออกอาหารแปรรูป ส่งออกสมุนไพร ส่งออกเครื่องหัตถกรรมและงานศิลปะ การมีบริษัทขนาดใหญ่มาต่อเชื่อมธุรกิจชุมชนจะทำให้ชุมชนทำธุรกิจได้ยาวไกลขึ้น

ศูนย์การแพทย์แผนไทย แต่ละตำบลควรมีศูนย์การแพทย์แผนไทย โดยชุมชนเป็นเจ้าของให้บริการการนวดไทย ประคบด้วยสมุนไพร และขายยาสมุนไพรที่พิสูจน์แล้วว่า มีประโยชน์จริงประมาณ ๖๐ ชนิด ศูนย์การแพทย์แผนไทยจะช่วยให้ชุมชนประหยัดเงิน และสร้างรายได้

กองทุนชุมชน กองทุนชุมชนมีชื่อต่างๆ เช่น ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน กลุ่มสังจะออมทรัพย์ เป็นกลไกทางการเงินที่ทำให้มีการออม การกู้ไปลงทุนเลี้ยงชีพ สวัสดิการ กองทุนชุมชนทำให้ชุมชน

เข้มแข็งขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และธรรมะ

ที่กล่าวมานี้เพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างของกิจกรรมทางเศรษฐกิจพื้นฐานที่มีได้มากมายจริงๆ สามารถทำให้ประชาชนทั้งประเทศพ้นจากความยากจน ครอบครัวยังได้อยู่ด้วยกันด้วยความอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งเพิ่มพูนป่าไม้และแหล่งน้ำพร้อมกันไป

ขอให้ทุกฝ่ายให้ความสนใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐาน เพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนได้ถูกต้อง ถ้าส่งเสริมสนับสนุนไม่ถูกต้องก็ไม่ได้ผล

๔. การปรับบทบาทของภาครัฐ

กฎแห่งเศรษฐกิจพื้นฐานอยู่ที่ประชาชนรวมกลุ่มกันเป็นชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นหลายคน ทั้งหญิงและชาย เมื่อผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นก็จะเกิดการจัดการ

ผู้นำตามธรรมชาติไม่ได้เกิดขึ้นโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่เกิดจากกระบวนการทำงานร่วมกัน เมื่อมีการร่วมกันคิดร่วมกันทำ ก็จะมีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นเสมอร้อยเปอร์เซ็นต์

ทางราชการต้องไม่เข้าไปนำหรือไปสั่งการ หรือไปแต่งตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้ง เพราะจะไม่เกิดความเป็นชุมชนที่แท้จริง ความเป็นชุมชนที่แท้จริงเกิดจากกระบวนการทำงานร่วมกัน และความริเริ่มของชาวบ้านเอง

บทบาทของรัฐคือสนับสนุนความริเริ่มของชาวบ้าน

ต้องเอาความต้องการของชุมชนเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอาความต้องการของกรมเป็นตัวตั้ง

อันที่จริงมีหน่วยราชการเป็นจำนวนมากที่ทำงานกับประชาชน แต่ที่ไม่สำเร็จเพราะเอาความต้องการของกรมเป็นตัวตั้ง ถ้าทางราชการปรับการทำงาน เอาชุมชนเป็นตัวตั้ง ทรัพยากรของรัฐจะเหลือเพื่อที่จะช่วยให้

ชุมชนเข้มแข็ง แต่ถ้ายังทำแบบเดิม คือเอาความต้องการของกรมเป็นตัวตั้ง จะไม่มีวันสำเร็จ

บุญแจจึงอยู่ที่ทางราชการจะต้องทำความเข้าใจและปรับบทบาทของตนเองเสียใหม่ เป็นฝ่ายสนับสนุนความริเริ่มของชุมชน เอาประชาชนเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอากรมเป็นตัวตั้ง

๕. การทำผังชุมชน และการสนับสนุนชุมชน

การทำผังชุมชนจึงเป็นเรื่องริบด่วน ควรมีการศึกษาและสำรวจว่ามีกลุ่มการรวมตัวของชาวบ้านแล้วอย่างไรบ้าง ที่ไหน ทำอะไร มีศักยภาพในเรื่องอะไรบ้าง ควรทำทุกจังหวัดทั้งในชนบทและในเมือง

เมื่อมีผังชุมชน และทราบศักยภาพของแต่ละกลุ่มแล้ว ฝ่ายต่างๆ จะได้สนับสนุนได้ถูกต้องรวดเร็ว

ข้อมูลหรือผังชุมชนนี้ควรร่วมกันทำและใช้ร่วมกัน ฝ่ายต่างๆ อาจแยกสนับสนุนตามความถนัดของตัวเอง แต่ใช้ผังชุมชนเดียวกัน

รัฐบาลควรประสานทรัพยากรทั้งหมดมุ่งไปส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ต้องประสานงานทุกกรมทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องมุ่งเป้าให้ได้ ประสานงานสื่อสารมวลชนทั้งของรัฐและเอกชนให้สื่อสารเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ควรปรับวิธีการงบประมาณที่ติดอยู่ที่กรมให้ไปส่งเสริมงานของฐานล่างให้ได้

เมื่อประชาชนรวมตัวกันทำเรื่องเศรษฐกิจ จะมีความต้องการการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เมล็ดพันธุ์ พันธุ์ไม้ ที่ดินทำกิน การตรวจคุณภาพดิน เทคนิคการแปรรูปอาหาร ตลาดที่จะรับซื้อสินค้า ฯลฯ

ประชาชนต้องกระเลือกกระสนหาบริการเหล่านี้ ซึ่งไม่ค่อยจะมีหรืออยู่ห่างไกลเกินไป พัฒนาการตำบลหรือเกษตรตำบล ที่มีอยู่ตำบลละคนก็เปราะบางเกิน ไม่เพียงพอกับการบริการประชาชน จึงควรมีการรวม

กำลังกันตั้งเป็น ศูนย์บริการชุมชนเบ็ดเสร็จ ให้มีขนาดใหญ่ มีกำลังมากพออำเภอละ ๑-๒ ศูนย์ ที่สามารถบริการประชาชนได้อย่างเบ็ดเสร็จ ก็จะเป็นกำลังแก่แผ่นดิน

การมี กองทุนเพื่อสังคม (Social Fund) ขนาดใหญ่ ที่บริหารงานโดยอิสระและมีประสิทธิภาพ จะเป็นเครื่องมือการจัดการที่ทำให้มีการใช้ทรัพยากรในที่ต่างๆ ไปส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ตรงนี้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ที่บรรยายมาทั้งหมดก็เพื่อช่วยรัฐบาลในการแก้ปัญหาของประเทศ รัฐบาลควรศึกษาให้เข้าใจ แล้วตั้งแม่ทัพใหญ่ฝ่ายส่งเสริมความเข้มแข็งเศรษฐกิจพื้นฐาน ที่สามารถประสานนโยบาย และประสานทรัพยากรไปสู่การปฏิบัติ อาจใช้มาตรา ๒๓๐ ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ออกพระราชกฤษฎีกาตั้งทบวงส่งเสริมเศรษฐกิจพื้นฐาน ให้มีรัฐมนตรีคนหนึ่งว่าการ หรือจะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นแม่ทัพก็ได้ สุดแต่บุคลิกและความสามารถในการประสานนโยบายไปทำให้สำเร็จ

๖. ห้ากระแสใหญ่มุ่งไปสู่เศรษฐกิจพื้นฐาน

ห้ากระแสใหญ่คืออะไร ห้ากระแสใหญ่คือ

- (๑) กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- (๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘
- (๓) รัฐธรรมนูญฉบับใหม่
- (๔) พระพุทธศาสนา
- (๕) วิถีไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาชาชนาน ในรูปต่างๆ เช่น เรื่องอ้อยหลังเข้าคลอง เรื่องใครจะว่าเขยก็ช่างเขา เรื่องความสำคัญของการเกษตร เรื่องทฤษฎีใหม่ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องอย่าเป็นเสือ ทั้งหมดล้วนเป็นทิศทางแห่ง

เศรษฐกิจพื้นฐาน

แผนฯ ๘ เน้นที่การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และความเป็นประชาคม

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีมาตราที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ แต่เชื่อมโยงเป็นโครงสร้าง เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมพื้นฐาน รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองนี้ เป็นรัฐธรรมนูญที่ต้องการปฏิรูปสังคมให้ฐานรากเข้มแข็ง ขอให้ศึกษาให้ดีๆ และนำมาใช้ประโยชน์

พระพุทธศาสนา เน้นที่การพึ่งตนเอง ความเอื้ออาทร ความพอเพียง ความเป็นชุมชน ความสมดุล ความสะอาด ความสงบ ความสว่าง

วิถีไทย วิถีไทยแต่เดิมมานั้นเน้นที่การมีความเอื้ออาทรต่อกัน และการมีชีวิตร่วมกัน หรือวัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมชุมชนถูกกระแสการพัฒนาสมัยใหม่กระแทกแตก ทำให้สังคมไทยฉีกขาดออกจากกันไม่ จำเป็นต้อง “ถอยหลังเข้าคลอง” ตามพระราชดำรัส เพื่อจะได้ฟื้นมรสุมกลับไปหาวิถีไทยที่เน้นความเอื้ออาทรและความเข้มแข็งของชุมชน

เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน อันเป็นทางรอดของสังคมไทย อยู่บนพื้นฐานของกระแสใหญ่ทั้ง ๕ คือพระราชดำรัส แผนฯ ๘ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พระพุทธศาสนา และวิถีไทย

๗. ไทยช่วยไทย

ขบวนการ ไทยช่วยไทย เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกของคนไทยใหม่ สังคมไทยสมัยใหม่ที่ใหญ่สลับซับซ้อน และเชื่อมโยงกับระบบโลกกับจิตสำนึกที่เล็กและคับแคบ ไปด้วยกันไม่ได้ จิตสำนึกที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรค เห็นแก่พวก โกงได้เป็นโกง ขาดการทำเพื่อผู้อื่น และขาดจิตใจสาธารณะที่ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทำให้สังคมไทยวิกฤติ

และจะไม่หายวิกฤติ ถ้าคนไทยไม่สร้างจิตสำนึกใหม่ ควรใช้วิกฤติให้เป็นโอกาส โอกาสที่จะสร้างจิตสำนึกใหม่ ให้เป็น

จิตสำนึกใหญ่ จิตสำนึกในการทำเพื่อผู้อื่น จิตสำนึกสาธารณะที่จะรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม จิตสำนึกที่มีมิตรภาพต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่ง

ถ้าเปลี่ยนจิตสำนึกปุ๊บจะมีความสุขปั๊บ

เป็น Instant Happiness หรือความสุขฉับพลัน

ความสุขไม่ได้อยู่ที่การอยาก

แต่ความสุขอยู่ที่การให้

ท่านทดลองดูได้ พอเปลี่ยนจิตสำนึกจากการอยาก เป็นจิตสำนึกแห่งการให้ ความสุขเกิดขึ้นฉับพลันทันที

คนมีน้อยให้มากได้

การไม่มีเงิน ไม่ได้แปลว่าท่านไม่มีอะไร

ท่านยังมีใจ ท่านยังมีปัญญา ซึ่งมีค่ากว่าเงินมาก

ขบวนการไทยช่วยไทย คือการเคลื่อนไหวของคนไทยที่ช่วยกันทุกรูปแบบ เช่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัว ช่วยมีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยคนจน ช่วยชุมชน ช่วยเด็ก ช่วยสตรี ช่วยคนเป็นเอดส์ ช่วยคนเป็นมะเร็ง ช่วยเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยกันทำงานต่างๆ ฯลฯ

ประเทศมีงานที่จะต้องทำมากขึ้น แต่มีเงินน้อยลง ไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างจะหยุดชะงัก ถ้ามีอาสาสมัครช่วยกันทำงานให้เต็มประเทศ กลับได้งานมากขึ้น รักกันมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น

ตอนแข่งกันเอาเงินสี เกียวกัน เอาเปรียบกัน โกงกัน เครียด ไม่มีความสุข และในที่สุดก็วิกฤติ

ฉะนั้น อย่าไปกลัวความจน

เราจนเงินเท่านั้น แต่ไม่จนใจ

เอาใจไทย มาช่วยไทย เพื่อไทย

เราจะเปลี่ยนจากความทุกข์เป็นความสุข เราสามารถจัดความยากจนได้ทั้งประเทศ สร้างป่าไม้และแหล่งน้ำของเราให้กลับคืนมา เอา

วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และศักดิ์ศรีของคนไทยกลับคืนมา

เมื่อจิตสำนึกเปลี่ยน ทุกอย่างก็เปลี่ยน

เศรษฐกิจพื้นฐาน และขบวนการไทยช่วยไทย คือการเปลี่ยนจิตสำนึก

เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งจากฐานล่าง

วันเข้าพรรษา กรกฎาคม ๒๕๕๐

๑. ประเทศไทยเหมือนโรงแรมรอยัลพลาซ่าถล่ม

เมื่อหลายปีก่อนโรงแรมรอยัลพลาซ่าที่โคราชถล่มลงมาทั้งหลัง มีผู้เสียชีวิตเกือบ ๒๐๐ คน สาเหตุที่ถล่มก็เพราะไปต่อเติมข้างบนจนหนัก ฐานล่างรับไม่ไหวจึงถล่ม

อะไรที่ข้างบนหนักแต่ฐานล่างไม่แข็งแรงก็จะถล่ม

สังคมไทยเป็นสังคมที่หนักข้างบนแต่ฐานล่างอ่อนแอจึงถล่ม อากาศต่างๆ รวมทั้งการพังทลายทางเศรษฐกิจด้วยการถล่ม ถ้าเราไม่ทำความเข้าใจถึงสาเหตุของการถล่ม ก็จะถล่มแล้วถล่มอีกเรื่อยไป

สิ่งก่อสร้างใดหรือสถาปัตยกรรมใดๆ ถ้าฐานล่างแข็งแรงก็สามารถรองรับสิ่งที่ใหญ่และสูงข้างบนได้ แต่ถ้าฐานล่างไม่แข็งแรงสถาปัตยกรรมข้างบนจะใหญ่และสูงไม่ได้ ขึ้นใหญ่และสูงก็ถล่ม

สังคมก็เช่นเดียวกัน ถ้าฐานล่างไม่เข้มแข็ง สร้างแต่ข้างบนให้หนัก สังคมก็พังทลายลงมา

ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์สังคม ก็จะเห็นได้ว่าโครงสร้างสังคมไทยนั้นข้างบนดูดีข้างล่างขึ้นไปหลอเลี้ยงตลอดเวลา ถ้าดูศพทำเนียบก็ยังไม่พอประคองๆ กันไปได้ แต่ระยะหลังข้างบนดูดีข้างล่างรุนแรงมาก เกิด

สภาพข้างล่างอ่อนแอ ข้างบนและเอะเทอะ

เศรษฐกิจของคนข้างล่างวิกฤติมานานแล้ว ข้างบนลอยละล่อง อยู่ในฟองสบู่ซึ่งบัดนี้แตกแล้ว ที่ว่าวิกฤตินี้คือข้างบนก็วิกฤติด้วยแล้ว หรือวิกฤติอย่างทั่วถึง แต่เครื่องสูบลมเศรษฐกิจที่สูบลมของคนที่ข้างล่างไปเลี้ยงคนข้างบนก็ยังทำงานอยู่ตามเดิม คือเมื่อสถาบันการเงินและเอะเทอะจนชวนเซ รัฐก็เอาเงินของประเทศไปค้ำจุน ที่ว่าเอะเทอะคือคนข้างบนโกงกันมาก (โดยไม่ถูกลงโทษ-นี่ก็เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสังคมที่หนักบนอ่อนล่าง คือถ้าคนโกงไม่ทำผิดหรือแม้ไม่ผิดก็จะถูกลงโทษหนัก แต่ถ้าคนรวยทำผิดจะไม่ถูกลงโทษ) และไปกู้เงินจากต่างประเทศสมาหุนเวียนเก็งกำไรกัน โดยไม่มีการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจเทียมไม่ใช่เศรษฐกิจแท้ เมื่อไม่ใช่เศรษฐกิจแท้เงินบาทต้องอ่อนตัวลง แต่ก็เอาเงินของประเทศไปอัดฉีดพุงค่าเทียมไว้เพื่อประโยชน์ของคนบางพวก แต่ในที่สุดไปไม่ไหวก็พังทลายลงทั้งแผง เกิดความทุกข์และขวัญเสียกันถ้วนหน้า

ในภาวะเช่นนี้ทุกคนต้องร่วมทุกข์กัน การร่วมทุกข์ทำให้พอทนได้หรือความทุกข์ลดลง แต่ขณะเดียวกันต้องทบทวนสาเหตุเพื่อให้เกิดปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาก็จะดำเนินไปตามแบบเดิมๆ แล้วก็ถล่มซ้ำๆ แต่แรงขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดมิลล์นีวี่ บ้านเมืองยามนี้จะต้องมีความเมตตาและคงความเอื้ออาทรต่อกันไว้ให้มาก อย่างไรก็ตามเสียก็คงไม่เหมือนแอฟริกา ขอบเขตเกษตรกรรมที่เรายังมีอาหารกินเพียงพอ ยังเคราะห์ดีที่ที่ดินเกษตรกรรมไม่ถูกเอาไปเก็งกำไรกันหมดจนไม่มีข้าวกิน

๒. วิกฤติของชาติ

เรื่องเศรษฐกิจพังทลายนี้เพราะกรรมสะสม หรือ collective กรรมของชาติ เรามีกรรมหนักๆ ในชาติที่นำไปสู่ความล่มสลายอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะสังคมมีกรรมอันใดก็หลีกเลี่ยงผลกระทบอันนั้นไปไม่พ้น

กรรมอันหนักหรือครุกรรมของชาติ ได้แก่

- (๑) การเมืองการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ แต่มีคอร์รัปชันสูง
- (๒) ระบบการศึกษาที่อ่อนแอทางสติปัญญา ถ้าประเทศโดยรวมมีสติปัญญาต่ำหรือปัญญาอ่อน ย่อมวิกฤติเรื่อยไป
- (๓) สังคมอ่อนแอหรือขาดความเป็นประชาสังคม (Civil Society) ข้อนี้สัมพันธ์ในทางกลับกับข้อ ๑ ความเป็นประชาสังคมทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี ถ้าขาดความเป็นประชาสังคมเศรษฐกิจก็จะไม่ดี การเมืองไม่ดี และศีลธรรมไม่ดี ไม่ว่าพระเจ้าสอนเรื่องศีลธรรมเท่าใดๆ

ทั้ง ๓ ประการเป็นกรรมที่หนักมาก ถ้าไม่แก้ครุกรรมทั้ง ๓ ก็ไม่มีทางที่สังคมไทยจะเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข ต้องช่วยกันทำความเข้าใจการแก้กรรมทั้ง ๓ ของชาติ ซึ่งจะไม่กล่าวในที่นี้

๓. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง และความเข้มแข็งของฐานล่าง

หลักการที่สำคัญที่สุดทางพุทธศาสนาที่เราไม่ได้นำมาใช้คือ หลักการพึ่งตนเอง

อิตตาหิ อิตตโน นาโถ

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น บรรยายกันว่าโลกธาตุสิ้นสะเทือน โลกธาตุก็คือจักรวาล ที่ว่าจักรวาลสิ้นสะเทือนนั้นเพราะมีการค้นพบใหม่ว่ามนุษย์พึ่งตนเองได้ ก่อนหน้านั้นมนุษย์พึ่งพิงสิ่งภายนอกตัวเอง เช่น ต้นไม้ ภูเขา เทวดา พระอินทร์ พระพรหม แต่เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นบรรยายกันว่า พระอินทร์ พระพรหม ก็มาแสดงความเคารพพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นมนุษย์ แสดงว่ามนุษย์ที่บรรลุความรู้และความดีนั้น แม้แต่เทวดายังต้องเคารพ

การพึ่งตนเองได้คือความเข้มแข็ง

แต่คนไทยอยู่ในระบบอุปถัมภ์มาเสียจนเคย ในระบบอุปถัมภ์นั้น สอนให้พึ่งพิงผู้อื่น เช่น พึ่งพิงเจ้านาย พึ่งพิงเจ้าพ่อ พึ่งพิงข้าราชการ พึ่งพิงนักการเมือง พึ่งพิงโชคชะตา พึ่งพิงต่างประเทศ

เมื่อคิดพึ่งพิงอยู่เรื่อยก็อ่อนแอ

ความอ่อนแอก็คือไม่มีภูมิคุ้มกัน หรือภูมิคุ้มกันบกพร่อง เมื่อภูมิคุ้มกันบกพร่องก็เจ็บป่วยและวิกฤติเรื่อยไป

การที่สังคมไทยจะพ้นวิกฤติได้ต้องเปลี่ยนวิถีคิดใหม่

เปลี่ยนวิถีคิดจากการคิดพึ่งพิงผู้อื่นและสิ่งอื่น มาเป็นคิดพึ่งตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้ตัวเอง สร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง

และเปลี่ยนวิถีคิดจากการทำให้ฐานล่างอ่อนแอ มาเป็นสร้างความเข้มแข็งที่ฐานล่าง ถ้าฐานแข็งแรงสังคมข้างบนก็เติบโตด้วยความมั่นคงและยั่งยืน

ถ้าเปลี่ยนวิถีคิดใหม่มาเป็นเศรษฐกิจพึ่งตัวเอง และความเข้มแข็งของฐานล่างแล้ว เราทำอะไรได้มากทีเดียว และจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างพลิกฟื้น

(๔.) เศรษฐกิจจากพื้นฐานของตนเอง เศรษฐกิจวัฒนธรรม

การพัฒนาหรือการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ควรจะพัฒนาหรือแข่งขันจากจุดแข็งของตัวเอง ถ้าแข่งขันจากจุดอ่อนของเราแต่เป็นจุดแข็งของคนอื่นเราก็ลำบาก เช่น การเอาเทคโนโลยีและทุนจากต่างประเทศเข้ามาผลิตสินค้า โดยใช้แรงงานราคาถูกในประเทศ เราตกเป็นเพียงผู้รับจ้างทำของและรับผลเสีย เช่น ผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และตกเป็นฝ่ายรับ เมื่อเขาย้ายการผลิตไปประเทศอื่นก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเรา เพราะเศรษฐกิจของเราเป็นเศรษฐกิจพึ่งพิงต่างประเทศ ต้องขึ้นกับเขาว่าเขาจะทำอะไรต่อเรา

จุดแข็งที่สุดของเราก็คือคนไทย วัฒนธรรม

ของแต่ละประเทศเป็นลักษณะจำเพาะของประเทศนั้นๆ การที่คนนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวประเทศต่างๆ เพื่อไปแสวงวัฒนธรรม เช่น ชมโบราณสถาน ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน อาหารพื้นเมือง ศิลปวัฒนธรรม ศิลปการแสดง เหล่านี้ล้วนเป็นสินค้าวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นบ่อเกิดทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีทางการดำรงชีวิตทั้งหมด จึงรวมถึงความเชื่อ ระบบคุณค่า อาชีพ การกิน การอยู่ การแต่งตัว ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ ไปจนกระทั่งนิสัยใจคอและวิถีแก้ปัญหา การดำรงรักษาสุขภาพหรือการแพทย์พื้นบ้าน เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทั้งสิ้น

ถ้าใส่การวิจัยและการจัดการไปในเรื่องวัฒนธรรมให้มาก เศรษฐกิจวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดและกระจายได้อย่างสำคัญ

ควรมีการวิจัยวัฒนธรรมในทุกจังหวัดและทุกตำบล ให้รู้ว่าเรามีของดีอะไรอยู่ที่ไหนบ้าง การรู้และเห็นคุณค่าของของดีในชุมชนท้องถิ่นจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีศักดิ์ศรี การมีศักดิ์ศรีทำให้มีความสุข “การกระจายอำนาจทางวัฒนธรรม” จะลดความเครียดในสังคม และเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีทางออก ความรู้ทางวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ทั้งจากต่างประเทศและในประเทศ ซึ่งจะเพิ่มทุนและกระจายรายได้ที่สำคัญ

อาหารไทย นอกจากอร่อย สวย แล้วยังมีคุณค่าต่อสุขภาพมากกว่าอาหารฝรั่ง จนพูดได้ว่าอาหารไทยเป็นอาหารสุขภาพ (Thai Food-Health Food) ขณะนี้ทั่วโลกกำลังคลั่งไคล้เรื่องอาหารสุขภาพกันมาก ควรจะรวบรวมหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุนให้เห็นว่า อาหารไทยเป็นอาหารสุขภาพ และส่งเสริมให้เกิดความนิยมอาหารไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก

ผักและผลไม้ ถ้าบริโภคมากๆ จะลดการเป็นมะเร็ง ลดการเป็นโรคหัวใจ และลดการเป็นโรคสมองเสื่อม ยิ่งบริโภคผักผลไม้กัน

มาก ๆ เกษตรกรยังมีรายได้มากขึ้น และมีการปลูกต้นไม้มากขึ้น ประเทศไทยมีผลไม้ที่ตีมาก แต่ยังไม่ส่งไปขายทั่วโลกไม่ได้ ควรจะทุ่มทุนวิจัยที่จะเก็บผักผลไม้ได้คงทน การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การตลาด ในต่างประเทศ ให้เราสามารถส่งผลไม้และอาหารไทยไปขายได้ทั่วโลก เช่น เราควรทำและส่ง Instant ดัมพ์ยาไปขายให้ได้ทั่วโลก

การแพทย์แผนไทย ก็เป็นวัฒนธรรมไทย ถ้าศึกษาค้นคว้าและส่งเสริมให้มีบริการการแพทย์แผนไทยอย่างทั่วถึง เช่น การนวด การประคบด้วยสมุนไพร การใช้สมุนไพร และการพัฒนาสมุนไพรที่มีคุณภาพดี รวมทั้งการส่งออกสมุนไพรซึ่งมีตลาดที่ใหญ่มาก จะเกิดเศรษฐกิจอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ที่เชื่อมโยงกันขนาดใหญ่ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นกลับมา

ผ้าทอพื้นเมือง เรามีวัฒนธรรมการทอผ้าพื้นเมืองอันสวยงามของท้องถิ่นต่าง ๆ ถ้าได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้น และได้รับความนิยมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก็จะเป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรมใหญ่อีกอย่างหนึ่ง

ศิลปหัตถกรรม ถ้าคนไทยนิยมกระเป๋าผู้ชาย หลุยส์วิตตอง ต่างประเทศก็จะโอนเงินของเราไป แต่ถ้าเรานิยมยาม ชาวบ้านไทยก็จะได้รายได้เพิ่มขึ้น เครื่องจักสาน กระบุง ตะกร้า ที่ทำด้วยไม้ไผ่ หรือหวายของเราสวยกว่าถังพลาสติกเป็นไหน ๆ ไม้แกะสลักสวยสวย ๆ ก็เป็นที่ต้องการของต่างประเทศ เป็นต้น

พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คนไทยรับเป็นคุณค่าก็เป็นวัฒนธรรมไทยด้วยเหมือนกัน ขณะที่ชาวโลกกำลังประสบความแห้งแล้งทางจิตใจ และโหยหาความสุขทางจิตวิญญาณ ถ้าเราพัฒนาคนไทยให้สามารถอธิบายพุทธศาสนาได้จับใจผู้คนและมีการจัดการที่ดี พุทธศาสนาในประเทศไทยก็จะเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนอยากเดินทางเข้ามาเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกและเป็นประโยชน์กับประเทศไทยเอง ทั้งทางเศรษฐกิจ และทางที่จะรื้อฟื้นความสนใจในหมู่คน

ไทยด้วยตัวเอง ให้เห็นคุณค่าของของดีที่เรามีอยู่

ดนตรีและศิลปการแสดง ไมเคิล แจ็คสัน มาแสดงในประเทศไทยทีหนึ่งก็โกยเงินคนไทยไปเป็นจำนวนมาก เราควรที่จะพัฒนาดนตรีไทยและศิลปการแสดงให้ได้รับความนิยม ตรงนี้ก็เป็เศรษฐกิจวัฒนธรรมที่ใหญ่อีกอย่างหนึ่ง

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นว่าวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจนั้นเชื่อมโยงกัน และเศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของเราเอง เชื่อมโยงกับการกระจายรายได้ที่ดี เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่ และเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคุณค่าที่ดั้งเดิม ฉะนั้นจึงควรมี **ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรม**

ในยุทธศาสตร์นี้ควรคำนึงถึงการวิจัย การจัดการ และการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย สื่อมวลชนเป็นประจักษ์วัฒนธรรม จึงเป็นจริยธรรมที่สื่อมวลชนควรจะต้องเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม ควรมีการจัดหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาสำหรับสื่อมวลชนและบุคคลสาธารณะ โดยจัดให้สนุก น่าสนใจ น่านิยม และมีการตกลงกันในระดับนโยบาย ที่จะให้สื่อมวลชนทุกแขนงได้เข้าเรียนในหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา

ถ้าสังคมไทยมีสติและมีปัญญาในวัฒนธรรมแล้ว จะสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ในครั้งโบราณเราก็พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม เมื่อเราดอกเป็นทาสทางวัฒนธรรมต่างชาติ เราก็ตกเป็นทาสเขาทางเศรษฐกิจด้วย

๕. เศรษฐกิจบูรณาการ

เศรษฐกิจที่คำนึงถึงแต่เงินโดยไม่คำนึงถึงจิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เรียกว่าเศรษฐกิจแบบแยกส่วน การทำอะไรๆแบบแยกส่วนก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกันอื่น ๆ และ

เกิดสภาวะวิกฤติ วิกฤติการณ์ของประเทศและของโลก เกิดจากความ คิดแบบแยกส่วน และการกระทำแบบแยกส่วน

การเปลี่ยนวิธีคิดอย่างหนึ่งก็คือ เปลี่ยนจากการคิดแบบแยกส่วน เป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการหรือเป็นองค์รวม

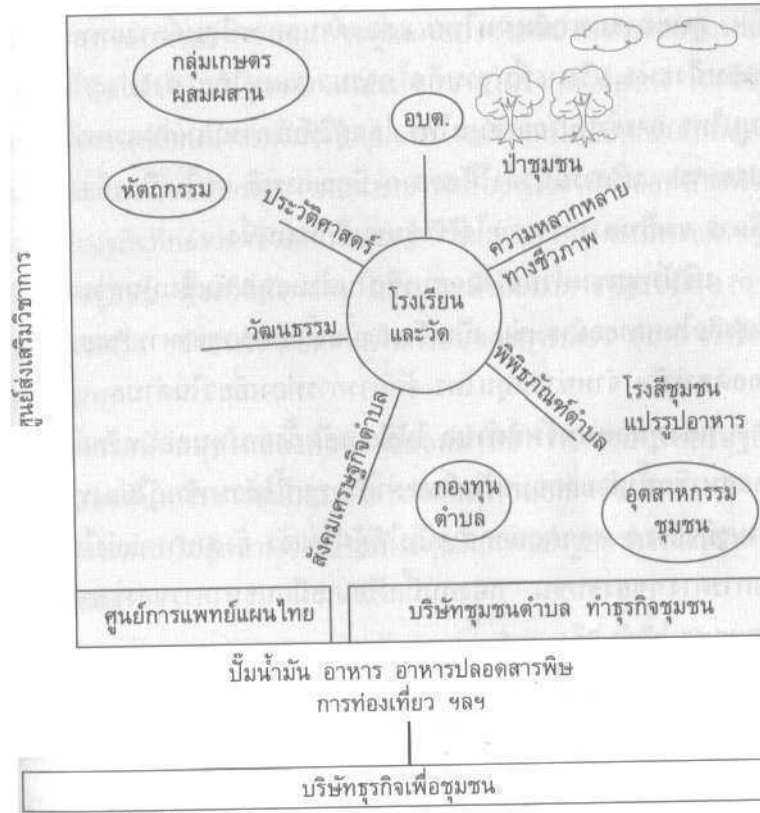
เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความเข้มแข็งของฐานนี้ เป็น เศรษฐกิจแบบบูรณาการ คือมีการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง พร้อมกันไปในตัว เศรษฐกิจแบบนี้ จะทำให้เกิดความเป็นปากลับคืนมา ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อมๆกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาจิตใจ สิ่งเหล่านี้ทำได้ไม่ยาก ขอให้เปิดใจและปรับวิธีคิด ใหม่เท่านั้น

๖. เศรษฐกิจของตำบล โดยตำบล และเพื่อตำบล

นี่ก็เป็นการปรับวิธีคิดใหม่อีกอย่างหนึ่ง คือจากการคิดถึงตำบลใน ฐานะเป็นหน่วยการปกครอง มาเป็นหน่วยพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ถ้ายังคิดถึงเรื่องตำบลในกรอบการปกครองจะเกิดการพัฒนาช้ามาก ดิด ขัด และนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรง แย่งผลประโยชน์ แต่ถ้าคิดถึง ตำบลในฐานะเป็นหน่วยพัฒนาการเศรษฐกิจพึ่งตนเองแบบบูรณาการ จะ มีความร่วมมือกัน และเกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็วจากพื้นฐาน

การพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเองในตำบล หมายถึงกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่คนทั้งตำบลร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมได้ประโยชน์ เป็น เศรษฐกิจของตำบล โดยตำบล และเพื่อตำบล

โดยพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป หรืออีกนัยหนึ่ง อาศัยเศรษฐกิจหรือการ สร้างรายได้ เป็นตัวนำไปสู่การพัฒนาในมิติอื่นๆ พร้อมกันไป การ พัฒนาในมิติต่างๆ เหล่านี้จะเสริมซึ่งกันและกัน ดังนี้

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยกลุ่มที่ทำเกษตรผสมผสาน มากที่สุด เพราะทำให้พอกินพอใช้ และผลิตอาหารกิน นอกจากนั้น การปลูกไม้ยืนต้น นอกจากสร้างความเป็นป่าแล้ว ยังสามารถเลือกตัดไป ทำกระดานอันสวยงามซึ่งมีราคาแพง และมีตลาดใหญ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด กลุ่มผลิตสินค้าหัตถกรรม สามารถประดิษฐ์สินค้าศิลปหัตถกรรม อันสวยงามน่าใช้

อุตสาหกรรมชุมชน เช่น โรงสีข้าวชุมชน และการแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรม ชุมชนควรแปรรูปอาหารที่มีคุณภาพ ให้สามารถนำไป วางขายในร้านค้าในเมืองได้ เป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนไปด้วยในตัว และในอนาคตสามารถส่งออกได้ด้วย

ศูนย์การแพทย์แผนไทย แต่ละตำบลควรมีศูนย์การแพทย์แผนไทยหนึ่งแห่ง บริการพื้นฐานคือ การนวดแผนไทย การประคบด้วยสมุนไพร การจำหน่ายยาสมุนไพร โดยผู้ให้บริการเป็นเกษตรกรที่ได้รับการอบรม บริการนี้ถ้าทำให้สะอาด มีคุณภาพดี คนในเมืองก็จะมารับบริการ จะเป็นทางสร้างรายได้เข้าชุมชนอีกทางหนึ่ง

บริษัทชุมชนตำบล โดยสมาชิกในตำบลทุกคนเป็นหุ้นส่วนบริษัท ทำธุรกิจหลายอย่าง เช่น เป็นเจ้าของปั้มน้ำมัน ขายอาหาร ขายอาหารปลอดสารพิษ จำหน่ายสมุนไพร จัดการการท่องเที่ยวในตำบล

กองทุนออมทรัพย์ตำบล ให้มีการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ตำบล โดยสมาชิกทั้งตำบลออมทรัพย์และฝาก ทู่นี้ให้สมาชิกนำไปลงทุนทางเศรษฐกิจต่างๆ ดอกผลนอกจากปันให้ผู้ฝากแล้ว ยังสามารถแบ่งไปหนุนกิจการต่างๆของชุมชน กองทุนนี้เปรียบเสมือนธนาคารของชุมชน จะช่วยชุมชนให้เข้มแข็ง

โรงเรียนและวัด เป็นศูนย์กลางของความรู้ข้อมูลข่าวสารของตำบล และเพื่อตำบล ครูกับพระควรร่วมกันให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และความหลากหลายทางชีวภาพ ความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในตำบล ความรู้เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพก็จะเป็นบ่อเกิดของสมุนไพร เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์ตำบล ควรจะเลือกวัดใดวัดหนึ่งที่เหมาะสมเป็นพิพิธภัณฑ์ตำบล ใครมีของเก่าอะไรก็เอามาเก็บรักษาที่วัด และศึกษาความเป็นมา พิพิธภัณฑ์ตำบล นอกจากจะช่วยในการเก็บรักษาของเก่าแล้ว จะช่วยให้คนในตำบลเข้าใจในรากเหง้าของตนเอง เป็นการยกระดับจิตใจ และจิตวิญญาณ ให้พลังแก่ชุมชน และช่วยให้คนอยากมาท่องเที่ยวที่ตำบลด้วย

อบต. องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรที่มีอำนาจทางการ

เมือง-การปกครอง อบต. ควรดูแลผลประโยชน์ของชุมชนทั้งหมด เช่น ที่ดิน ป่าไม้ ป่าชุมชน แหล่งน้ำ รายได้จากภาษีอากร โรงเรียน และวัดควรเปลี่ยนมาสัมพันธ์กับชุมชน หน่วยเหนือที่เคยบังคับบัญชา นั้นเปลี่ยนมาเป็นสนับสนุน อบต. สามารถเอื้ออำนวยให้ตำบลทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดได้ โดยร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยวิธีดังกล่าว อบต. จะมีพัฒนาการและวิวัฒนาการอย่างรวดเร็ว ถ้าสนใจ อบต. แต่ในกรอบของการเมือง อบต. จะพัฒนาช้ามาก

การสนับสนุนโดยองค์กรภายนอกตำบล กิจกรรมทางเศรษฐกิจของตำบลต้องการการสนับสนุนโดยองค์กรภายนอก เช่น

การส่งเสริมอุตสาหกรรม สนับสนุนในการแปรรูปอาหารและมาตรฐานสินค้า

ศูนย์วิชาการการเกษตร ที่สนับสนุนทางวิชาการเกี่ยวกับคุณภาพดิน และเลือกพันธุ์พืช ฯลฯ โดยอาจมีอำเภอละหนึ่งศูนย์ แต่ควรมีความเข้มแข็งที่จะสนับสนุนตำบลได้จริง

บริษัทธุรกิจเพื่อชุมชนขนาดใหญ่ ที่เชื่อมโยงกับผู้บริโภคในเมืองและในต่างประเทศ เพื่อโยงธุรกิจของชุมชนให้ยาวขึ้น และลดความเสี่ยงให้ชุมชน บริษัทธุรกิจเพื่อชุมชนนี้ อาจเกิดจากบริษัทเอกชนล้วนๆ ที่เข้าใจเรื่องนี้ หรือหากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ร่วมมือกับเอกชนตั้งบริษัทธุรกิจเพื่อชุมชนขนาดใหญ่ ก็จะเป็นการเพิ่มพลังให้ฐานรากของสังคมอย่างสำคัญ

นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนอื่นๆ ที่จะทำได้อีกมาก โดยเฉพาะกระทรวงการคลัง ถ้าเข้าใจแนวคิด การคลังเพื่อสังคม ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการหนุนความเข้มแข็งจากฐานล่าง

ถ้าหน่วยราชการ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ ภาคองค์กรเอกชน เข้าใจรูปแบบเศรษฐกิจตำบลดังกล่าวมาข้างต้น ก็สามารถสนับสนุนตำบลเป็น

ตำบลๆ ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตนได้ ข้อสำคัญควรเข้าใจว่า ต้องส่งเสริมสนับสนุนประชาชนในตำบลให้สามารถรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ และมีการจัดการได้ด้วยตนเอง ตำบลจึงจะพึ่งตนเองและปรับตัวได้ ไม่ใช่หน่วยงานต่างๆ เข้าไปทำแทนประชาชนในตำบล ซึ่งจะทำให้เขาอ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้

ตำบลทั้งประเทศมี ๖,๐๐๐ กว่าตำบล ถ้าทุกตำบลเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ก็จะเป็นฐานทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง พร้อมกันไป ฐานทางเศรษฐกิจที่ใหญ่จะเพิ่มอำนาจซื้อของคนทั้งประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจข้างบนดีขึ้นด้วย (trickle up)

๗. สรุป

การพึ่งตนเองเป็นหลักการที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา การพึ่งตนเองได้ หมายถึงความเข้มแข็ง ความยั่งยืน ความเป็นอิสระ การมีภูมิคุ้มกัน เศรษฐกิจกระแสหลักควรเป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองต้องคำนึงถึงพื้นฐานของตนเอง พื้นฐานของสังคมคือวัฒนธรรม วัฒนธรรมของประเทศใดก็เป็นจุดแข็งของประเทศนั้น วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เศรษฐกิจวัฒนธรรม จึงเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เศรษฐกิจวัฒนธรรมไม่ใช่เศรษฐกิจที่คำนึงถึงเงินโดดๆ แต่เป็นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเป็นบูรณาการกับจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง พร้อมกันไป

สังคมที่จะเข้มแข็งและมั่นคงนั้นฐานล่างต้องแข็งแรง ถ้าพัฒนาแต่ข้างบน โดยชอบเขาให้ข้างล่างอ่อนแอ สังคมทั้งสังคมจะถล่ม การพัฒนาเศรษฐกิจจึงควรพัฒนาความเข้มแข็งจากฐานล่าง ได้ยกตัวอย่างรูปแบบพัฒนาการเศรษฐกิจของตำบล โดยตำบล และเพื่อตำบล ซึ่งสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ทั้งทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจชุมชน ซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน และเชื่อมโยงไปถึง

การส่งออก ซึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบล ทั้งนี้โดยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการของชุมชน เชื่อมโยงกับการสนับสนุนส่งเสริมจากภายนอก ถ้าเศรษฐกิจของตำบลเข้มแข็งหมดทุกตำบล ทั่วประเทศ ก็เท่ากับเรามีฐานใหญ่ทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ฐานล่างที่เข้มแข็งของสังคม จะช่วยให้สังคมส่วนบนเติบโตด้วยความมั่นคงและยั่งยืน

ทำให้ ๗,๐๐๐ ตำบล หายจน เศรษฐกิจข้างบนสบายมือ

●

การพัฒนาที่แล้วมาของเรา
เป็น “การพัฒนาแบบทุบฐาน” ให้อ่อนแอทุกทาง
ทั้งฐานทางสังคม ฐานทางเศรษฐกิจ
ฐานทางวัฒนธรรม ฐานทางสิ่งแวดล้อม
และฐานทางการเมือง เมื่อฐานอ่อนแอ
สังคมทั้งหมดก็ทรุดตัวลง และพังทลาย

●

ทำให้ประชาชนทั้ง ๗,๐๐๐ ตำบล หายจนโดยไม่ยาก!

ถ้าเข้าใจ ๒ เรื่องให้ดี

ถ้าประชาชนทั้ง ๗,๐๐๐ ตำบล หายจน จะมีอำนาจซื้อมาก ทำให้
เศรษฐกิจข้างบนเจริญและมีความมั่นคง ไม่วูบวาบเกินไปเช่นปัจจุบัน

อะไรที่ฐานแข็งแรงก็จะมั่นคง

การพัฒนาที่แล้วมาของเราเป็น “การพัฒนาแบบทุบฐาน” ให้อ่อนแอทุกทาง ทั้งฐานทางสังคม ฐานทางเศรษฐกิจ ฐานทางวัฒนธรรม ฐานทางสิ่งแวดล้อม และฐานทางการเมือง เมื่อฐานอ่อนแอ สังคมทั้งหมดก็ทรุดตัวลง และพังทลาย

ที่จริงเรื่องการทำให้ฐานล่างเข้มแข็งเป็นเรื่องไม่ยาก ถ้าเข้าใจ แต่การที่คนข้างบนไม่เข้าใจ ทำให้แก้ปัญหาไม่ได้ผล เพราะระบบรัฐ และระบบการศึกษาไทยรวมทั้งมหาวิทยาลัย ได้ทิ้งฐานล่างไปเป็นเวลานาน

การจะทำอะไรให้ได้ผลต้องใช้ความจริง การไม่ใช้ความจริง ทำเท่าไรๆ ก็ไม่ได้ผล ต่อไปนี่คือความจริง ๒ ประการ ซึ่งถ้าเข้าใจจะแก้ไขให้หายจนโดยไม่ยาก

๑. ทูททางสังคมเป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจดี

ที่แล้วมาเราไปใช้แนวทางว่าทำเศรษฐกิจให้ดีแล้วสังคมจะดี ซึ่งสวนทางกับความจริง แล้วผลเป็นอย่างไร ก็เห็นๆ กันอยู่

ทูททางสังคม (social capital)

เป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี

โรเบิร์ต พูทน์ม ศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ไปทำวิจัยที่อิตาลี อิตาลีเหมือนมี ๒ ประเทศในประเทศเดียวกัน คือตอนเหนือแควมิลาน ทอริโน เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี แต่ตอนใต้เช่นแถบซิซิลีนั้นยากจน ฝ้อฉล คอร์รัปชัน มีมาเฟีย ช่างหัวคะแนน ฯลฯ คำถามคืออะไรทำให้สังคมตอนเหนือกับตอนใต้แตกต่างกันถึงปานนั้น ทั้งๆ ที่อยู่ในประเทศเดียวกัน และใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน เป็นเพราะเศรษฐกิจนำมาก่อน แล้วจึงทำให้การเมืองดี ศีลธรรมดี หรือเป็นตัวอื่นนำ เมื่อตั้งคำถามแล้วก็เก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าคำตอบคืออะไร คำตอบที่ได้ชัดเจนมาก คือ

Civic tradition นำมาก่อนแล้วเศรษฐกิจจึงดี

พูทน์มได้เขียนผลการวิจัยเรื่องนี้เป็นหนังสือขายดีมากเล่มหนึ่งชื่อ Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy คือประชาธิปไตยที่จะได้ผลนั้นต้องเป็น “ประชาธิปไตยทางราบ” ไม่ใช่ “ประชาธิปไตยทางตั้ง”

Civic tradition หมายถึงการที่ประชาชนมีวัฒนธรรมรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ อย่างมาก ที่เรียกว่า มีความเป็นประชาสังคม (civil society) หรือสังคมเข้มแข็ง หรือการมีทูททางสังคม ตรงกันข้าม สังคมที่มีความสัมพันธ์กันด้วยอำนาจ เช่น นายกับไพร่ ผู้อุปถัมภ์กับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ เรียกว่ามีความสัมพันธ์ทางตั้ง

ทวีปอเมริกาเหนือกับอเมริกาใต้มีทรัพยากรธรรมชาติพอๆ กัน หรือได้มากกว่าเหนือ แต่อเมริกาเหนือคือสหรัฐอเมริกากับแคนาดา มีทูททาง

สังคมมากกว่าอเมริกาใต้ เศรษฐกิจจึงดีกว่า

รูปธรรมของทูททางสังคมคือความเป็นประชาคมในระดับต่างๆ

ประชาคมตำบล คือการสร้างทูททางสังคมที่ทำให้หายจน

ในแต่ละตำบลมีประมาณ ๑๐ หมู่บ้าน มีโรงเรียน ๕ แห่ง วัด ๕ วัด สถานีอนามัย ๑ หรือ ๒ แห่ง มีพัฒนากร มีเกษตรตำบล มีสภาตำบล มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถ้าคนในตำบลรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ จะหายจน เช่น

มีกลุ่มทำเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มธรรมะ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มผลิตข้าวปลอดสารพิษ กลุ่มการแพทย์แผนไทย และสมุนไพร กลุ่มศึกษาประวัติศาสตร์ตำบล กลุ่มจัดทำพิพิธภัณฑ์ตำบล กลุ่มทำธุรกิจชุมชน เช่น เป็นเจ้าของปั้มน้ำมันขนาดเล็ก ตั้งร้านค้าชุมชน จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนชุมชน ฯลฯ

การมีกลุ่มร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมเต็มไปหมดทั้งตำบลเช่นนี้จะทำให้หายจน พร้อมๆ กับความเป็นปากลับคืนมา เพราะมีการปลูกต้นไม้เป็นร้อยๆ ชนิดในการเกษตรผสมผสาน ซึ่งรวมถึงสมุนไพรด้วย

การศึกษาประวัติศาสตร์ตำบล และการสร้างพิพิธภัณฑ์ตำบลทำได้ไม่ยาก เพราะมีครู มีพระ มีประชาชนชาวบ้านอยู่แล้ว ควรสร้างพิพิธภัณฑ์ตำบลทุกตำบล โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของรัฐเลย คือตกลงกันว่าจะใช้วัดไหนเป็นที่ตั้ง แล้วรับบริจาคของเก่า เอามาวิจัยและจัดระบบการศึกษา ประวัติศาสตร์ และมีพิพิธภัณฑ์ตำบล จะทำให้เกิดพลังทางจิตวิญญาณอย่างมหาศาล และเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น จัดการท่องเที่ยวชุมชน ก็ต้องมองเรื่องสังคม วัฒนธรรม กับเศรษฐกิจ เชื่อมโยงกัน

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หรือกองทุนชุมชน หรือธนาคารหมู่บ้าน เกิดจากชาวบ้านถือสัจจะว่าจะออมทรัพย์ แล้วเอามารวมตัวกันเป็นกองทุนชุมชน หรือธนาคารหมู่บ้าน โดยมีชาวบ้านเองเป็นผู้จัดการ กองทุนนี้

ให้สมาชิกเข้าไปประกอบอาชีพ ผลประโยชน์ที่ได้จากการให้กู้ ครั้งหนึ่งเอามาจัดสวัสดิการให้สมาชิก เช่น การศึกษา การเจ็บป่วย การตาย เมื่อมีกองทุนชุมชนชาวบ้านจะเข้มแข็ง และมีความสุขมาก

ขณะนี้มียากูทันท้องนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ที่จังหวัดสงขลา กลุ่มครูชม ยอดแก้ว และคุณอัมพร ดั่งปาน มี ๒๕๐ กว่ากองทุน มีเงินหมุนเวียนประมาณ ๕๐๐ ล้านบาท เฉพาะกองทุนที่ตำบลคลองเปรี๊ยะอำเภอจะนะ กองทุนเดียวก็มี ๕๕ ล้านบาท และเพิ่มขึ้น ๑ ล้านบาททุกเดือน ที่จังหวัดตราดที่พระสุบิน ปณีโต ส่งเสริม มีกว่า ๑๐๐ กองทุน ธนาคารหมู่บ้านโดยอาจารย์จ่าง สมประสงค์ และคุณวิโรจน์ ศิริอัฐ ส่งเสริม มีประมาณ ๕๐๐ แห่ง มีเงินหมุนเวียนกว่าพันล้านบาท มีกองทุนแบบเครดิตยูเนียน ที่บาดหลวงคาทอลิกส่งเสริมอีกเป็นร้อยแห่ง ฯลฯ

กองทุนชุมชน เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งต่างจากธนาคารพาณิชย์ หรือแม้แต่ ธ.ก.ส. เพราะการจัดการมีคุณภาพสูงกว่า และค่าจัดการต่ำมาก รวมทั้งสร้างสวัสดิการสังคมไปในตัว รัฐไม่มีเงินจะมาจัดสวัสดิการสังคมได้ทั่วถึง แต่โดยมีชุมชนเข้มแข็งขึ้นเต็มประเทศ สวัสดิการชุมชนก็มีขึ้นทั่วประเทศโดยรัฐไม่ต้องออกเงิน

ที่เล่ามานี้เป็นอย่างย่อที่สุด เพื่ออธิบายว่าทุนทางสังคมนั้นทำให้หายจนได้อย่างไร

ถ้าคนข้างบนทำความเข้าใจเรื่องนี้ จะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่ยาก ถ้าสิ่งที่เรามีอยู่ทั้งภาครัฐและเอกชนนั้นเกินพอที่จะทำให้ทั้ง ๗,๐๐๐ ตำบล หายจนได้ทั้งหมด

หมายเหตุ

ถ้าอยากกินมะม่วง แล้วสนใจแต่ลูกมะม่วงเท่านั้น โดยไม่สนใจต้นมะม่วง หรือโคนต้นเอาลูกเลย จะกินได้ครั้งเดียวแล้วก็ไม่มีกินอีก ลูกมะม่วงคือเศรษฐกิจ ต้นมะม่วงคือทุนทางสังคม ถ้าปลูกต้นมะม่วงแล้วลูกมะม่วงมันก็ออกมาเอง มีกินเรื่อยไป

๒. คนจนใช้หนี้ได้

มักมีความเข้าใจผิดว่าคนจนใช้หนี้ไม่ได้ เพราะเห็นคนข้างบนเบียดเบียนจนเคย คนจนก็จนจนจนตรอก จะเอาอะไรมาใช้หนี้ ดังที่เป็นหนี้ ธ.ก.ส. เป็นต้น

แต่ถ้าไปดูกองทุนชุมชนดังที่เล่ามาข้างต้น หรือกองทุนพัฒนาชุมชนเมือง (พ.ช.ม.) จะทราบว่าคนจนใช้หนี้ได้ ๘๘.๘% หรือ ๑๐๐% ธนาคารคนจนชื่อธนาคารกรามีนอันมีชื่อเสียงของบังกลาเทศ ก็พบเช่นเดียวกัน ในกระบวนการทางสังคม ญาติพี่น้อง เพื่อนสมาชิกกลุ่ม จะดูแลควบคุมกันเองให้มีการใช้หนี้ มิฉะนั้นจะเสียหาย และกระทบผลประโยชน์ของส่วนรวม

การให้กู้ผ่านกระบวนการทางเศรษฐกิจจะมีหนี้สูญมาก

การให้กู้ผ่านกระบวนการทางสังคมเกือบไม่มีหนี้สูญหาย

นี่ก็เป็นอานิสงส์ของทุนทางสังคม

ถ้าทราบว่าคนจนใช้หนี้ได้ จะเปิดทางออกให้มากมาย โดยอาจจะมียากูของรัฐบาล หรือเอกชน ไปให้คนจนกู้ผ่านกระบวนการทางสังคม เงินก็ไม่สูญ แต่กลับเพิ่มพูนขึ้น พร้อมๆ กับทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น

รัฐบาลอาจปรับให้ธนาคารออมสิน ธ.ก.ส. และธนาคารเพื่ออาคารสงเคราะห์ ซึ่งมีสินทรัพย์รวมกันประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ ล้านบาท เป็นธนาคารเพื่อสังคม ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งในเมืองและชนบท ได้ทั่วประเทศ

หรือประชาชนจำนวนมากอาจจะรวมตัวกันออกเงินคนละไม่มาก จะได้เงินก้อนใหญ่ ตั้งบริษัทชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและให้ชุมชนเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ เช่นผู้แสดงเจตจำนงซื้อหุ้นบางจาก อาจรวมตัวกันทำ ทำนองนี้

เรื่องสร้างทุนทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจนี้ ผมเขียนไว้ที่อื่นยาว

กว่านี้ เช่น ในปาฐกถา ป่วย อังภากรณ์ เมื่อ ๘ มีนาคม ๒๕๕๑ เรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติ” หรือในหนังสือชื่อ “ประชามติตำบล : ยุทธศาสตร์ เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรม และสุขภาพ” ที่นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์ เป็นบรรณาธิการ พิมพ์ที่สำนักพิมพ์มติชน

ขอให้เพื่อนคนไทยพยายามทำความเข้าใจเรื่องทุนทางสังคม ในฐานะเป็นปัจจัยทำให้เศรษฐกิจดี แล้วช่วยกันปลูกต้นมะม่วงหรือสร้างทุนทางสังคม แล้วเราก็จะได้ลูกมะม่วง หรือเศรษฐกิจมาเอง และถ้าคณะกรรมการนโยบายสังคมที่รัฐบาลกำลังจะตั้งขึ้นมา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ สังคมไทยก็จะหายจนเร็วขึ้น

องค์กรชุมชน ทางรอดของรัฐบาลและสังคมไทย

มติชนรายวัน วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๕

ผมเขียนเรื่องนี้เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๕ ด้วยจิตที่คิดถึงพระเจ้า-อยู่หัว และใจที่อยากเห็นบ้านเมืองและประชาชนมีความสุข

ตามปรกติที่ผ่านมา ประชาชนจะเกลียดรัฐบาลภายใน ๑ ปี ไม่ว่ารัฐบาลใดๆ เพราะไม่สามารถแก้ปัญหาที่สำคัญๆ ได้

รัฐบาลจะถูกครมด้วยปัญหาต่างๆ จนใจหัวไม่ขึ้น เพราะประเทศไทยปกครองด้วยการรวมศูนย์อำนาจ ขาดการกระจายอำนาจที่จะทำให้มีเวทีหลากหลายในระดับต่างๆ ที่จะเผชิญและแก้ปัญหา ปัญหาทุกประเภทจึงโถมเข้าใส่รัฐบาลกลางจนตั้งตัวไม่ติด ไม่ว่ารัฐบาลใดๆ

ถ้าเป็นเมื่อก่อน เมื่อประชาชนมีรัฐบาลที่แก้ปัญหาไม่ได้ ก็จะหันไปหาหรือเป็นช่องทางให้กองทัพเข้ามาบริหารประเทศ แต่ประเทศไทยก็ผ่านบทเรียนมาแล้ว ว่าเผด็จการทหารก็แก้ปัญหาไม่ได้ และอาจก่อให้เกิดความรุนแรงนองเลือดได้

แล้วจะทำอย่างไรกัน

เรื่องเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ก็ไม่มีคำตอบ มีแต่กำลังรอให้บ้านเมืองลุกเป็นไฟขึ้น เพราะ

การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างที่ทำอยู่ยิ่งเบียดคนจนให้ตกขอบมากขึ้น

ทั้งทางกายภาพ ทางสังคม และทางจิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของเขาล่มสลายลง เป็นการถอนรากถอนโคนทางสังคม (social uprooting) อย่างไม่เคยมีมาก่อน จึงเกิดปัญหาเต็มไปหมดอย่างไม่มีทางแก้ไข เช่น

- ความแออัดยัดเยียดในเมือง
- อาชญากรรม
- ความทารุณโหดร้ายต่างๆ (เช่น เรื่องโสเภณี โสเภณีเด็ก ความทารุณโหดร้ายต่อเด็ก การฆ่ากันแม่แต่ฆ่าบนศาลากลางจังหวัด)
- ปัญหาของตำรวจ และของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอื่นๆ

ฯลฯ

เรื่องเหล่านี้ถักทอโยงใยกันเป็นเหมือนขมวดเชือกที่ยุ่งเหยิง และหาปลายที่จะสาวออกไม่เจอ ต่อให้สืบสวน หรือสืบอาชญากรรม ก็สาวไม่ออก

เรื่อง กระจายรายได้ พุดกันมาหลายรัฐบาลแล้ว แต่ไม่มีมาตรการ เพราะหลงประเด็น คำว่า “กระจายรายได้” สื่อให้นึกถึงมาตรการทางเศรษฐกิจ แต่ที่จริงเป็นเรื่องทางสังคม

ขุนเศรษฐกิจที่ว่าแน่ๆ (ยกเว้นคนเดียว) ไม่เข้าใจสังคมไทย เพราะไปเรียนเศรษฐศาสตร์มาในประเทศตะวันตก ซึ่งสภาพสังคมแตกต่างจากสังคมในประเทศโลกที่สาม

ตอนนี้รัฐบาลโดยคำแนะนำของขุนเศรษฐกิจ กำลังคิดเองว่า การอัดฉีดเข้าไปที่โครงสร้าง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ แล้วจะแก้ปัญหาของชนบทได้ เรื่องนี้ในหมู่ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาชนบททั่วโลกเขารู้มานานแล้วว่าแก้ปัญหาชนบทไม่ได้

ทฤษฎีของ John Meynard Keynes ไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาสังคมในประเทศโลกที่สามดอก แม้แต่ในประเทศโลกที่หนึ่ง ขณะนี้กำลังย่ำแย่กันอยู่ด้วยหรือมิใช่

การเมืองไทยประสบปัญหาที่ยังแก้ไม่ตกอย่างหนึ่งคือ เรื่องการซื้อ

เสียงขายเสียงในชนบท แล้วกระทบการเมืองระดับชาติ เพราะรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ

ประเทศไทยเหมือนแบ่งออกเป็น ๒ โลก หรือ ๒ ประเทศ ที่มาใช้ระบบการเมืองเดียวกัน คือ โลกของคนรวยในเมือง กับโลกของคนจนในชนบท

คนในเมืองกับคนในชนบท เลือกผู้แทนไม่เหมือนกัน

คนในชนบทยากจนและอยู่ในระบบอุปถัมภ์ ก็เลือกผู้แทนอย่างที่เขาเลือก คนในเมืองก็รู้สึกหงุดหงิดที่คนชนบทเลือกผู้แทนอย่างนั้น เพราะได้รับผลกระทบด้วย

แสดงว่าเมืองกับชนบทนั้นผลประโยชน์เชื่อมโยงกัน แต่เราพัฒนาแบบทอดทิ้งหรือทำลายชนบท

เมื่อวาน (๔ ธันวาคม) ก็เป็น วันสิ่งแวดล้อมไทย ปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังวิกฤติ และยังไม่มีความคืบหน้า

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองเป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและสุนทรียภาพ เช่น รถติด อากาศเป็นพิษ แม่น้ำลำคลองเน่า พืชจากสารเคมี ทรศณะอุจาด (เช่น การสร้างตึกสูงข่มวัดวาอารามอันศักดิ์สิทธิ์และเป็นจิตวิญญาณของสังคม)

ส่วนสิ่งแวดล้อมในชนบท เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทะเล ป่าชายเลน เป็นชีวิตและเศรษฐกิจของชาวบ้าน เมื่อพัฒนาแบบทำลายสิ่งแวดล้อมก็เท่ากับพิฆาตชีวิตของคนชนบท ทำให้สังคมชนบทล่มสลายลง และส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งหมด

ปัญหาการแข่งชิงทรัพยากรในชนบท กำลังเป็นปัญหาใหญ่ที่ก่อตัวขึ้นเป็นพายุร้ายทางสังคม

เรื่องของ ค.จ.ก. เรื่อง พระประจักษ์ คืออาการของความขัดแย้ง ซึ่งยังมีเรื่องอื่นๆ รออีกมาก

ลองถึงกับมีการจับพระนักอนุรักษ์เข้าคุกแล้ว มันเป็นเรื่องนอก

เหตุร้ายในสังคม

บางคนทำถูกต้องแต่ผิดกฎหมาย

ถ้าความถูกต้องกับความถูกต้องกฎหมายเป็นคนละเรื่องเสียแล้ว อะไรจะบังเกิดขึ้น

พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสเกี่ยวกับเรื่องนี้ตั้งแต่วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๖ ว่า “...หมายความว่าทางราชการบูรณบุคคล ไม่ใช่บุคคลบูรณบ้านเมือง...”

แต่ก็ยังไม่มีการบาลาไหนแก้ไข เพราะทุกรัฐบาลตั้งรับปัญหาที่โดมเข้าใส่อย่างตั้งตัวไม่ติดตั้งกล่าวแล้วข้างต้น

เรื่อง สภาตำบล และ เรื่องสภาเกษตร ที่กำลังถกเถียงกันวุ่นๆ อยู่ก็เป็นตัวอย่างของความวุ่น เพราะการขาดความเข้าใจ

ถ้าสภาตำบลเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย ไม่มีทางที่จะสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นได้ในสังคมไทย

ทั้งหมดดูมันยากและสลับซับซ้อนจนมองไม่เห็นทางออก แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี

ที่จริงง่ายนิดเดียว ถ้าเข้าใจ

ถ้าเข้าใจเรื่องนี้แล้วง่ายนิดเดียว และแก้ปัญหามาทุกเรื่องพร้อมกันไปอย่างยั่งยืน

กฎสำคัญๆ ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับจักรวาลนั้น จะมีความง่ายแต่ครอบคลุมเรื่องทั้งหมด เรื่องทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้นการที่จะทำได้อีกจะต้องจะต้องค้นพบ และเข้าใจกฎทางสังคม

เรื่องทางสังคมมีผู้พยายามศึกษากันมากทั่วโลก และมี นักปราชญ์ทางสังคม เกิดขึ้นด้วย

ในโลกนี้จะมีแต่นักปราชญ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่หาไม่

นักปราชญ์ทางสังคมค้นพบกฎทางสังคม เช่นเดียวกับที่นักวิทยาศาสตร์ค้นพบกฎทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับจักรวาล

กฎทางสังคมข้อ ๑ : ในประเทศโลกที่สาม ความยั่งยืนของสังคมทั้งหมดขึ้นอยู่กับความยั่งยืนของสังคมชนบท

ถ้าสังคมชนบทไม่ยั่งยืนหรือล่มสลายลง ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งหมด ลองย้อนไปพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น แม้ประเทศโลกที่ ๑ อย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็กำลังประสบปัญหาคนว่างงานและปัญหาสังคมต่างๆ ซึ่งจะไม่มีทางออกด้วยระบบเศรษฐกิจอย่างในปัจจุบัน

กฎทางสังคมข้อ ๒ : ความยั่งยืนของสังคมชนบท ขึ้นกับการมีองค์กร และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน

การพัฒนาชนบทมีองค์ประกอบ ๘ ประการ แต่ประการที่เป็นหัวใจสำคัญคือที่ปรากฏในกฎข้อ ๒ ถึงจะทำเรื่องอื่นสักเท่าใดๆ รวมทั้งเรื่องโครงสร้าง ถ้าไม่ทำตามกฎข้อ ๒ ไม่มีทางสำเร็จ

ทหารถ้าออกรบแบบตัวใครตัวมันโดยไม่มีองค์กร จะแพ้ทุกครั้ง ประชาชนคนยากจนเผชิญความเสี่ยงสูงสุดในสังคม ซึ่งเป็นความยากลำบากนานาประการ แต่ไม่มีองค์กร

ภาคอื่นๆ ของสังคมมีองค์กรทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นราชการ ทหาร พลเรือนหรือภาคธุรกิจ

ภาคธุรกิจมีองค์กรหรือสถาบันเทียบเลย ไม่ว่าจะในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนบริษัท ธนาคาร สภาหอการค้า สมาคม ฯลฯ

การมีองค์กรทำให้มีพลังเพิ่มขึ้น และมีความต่อเนื่องยั่งยืน โดยเป็นกลไกของการจัดการและการเรียนรู้ร่วมกัน

องค์กรชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับความยั่งยืนของสังคมชนบทและสังคมทั้งหมด

องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างขึ้นเอง และจัดการเองได้ ไม่ใช่องค์กรที่คนอื่นสร้างให้หรือยึดเยียดให้ หรือจัดการ

โดยคนอื่น

องค์กรชุมชนเกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น มีการจัดการองค์กร มีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจทางเลือกได้ถูกต้อง

นี่คือการมีองค์กรและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งพิสูจน์มาแล้วเป็นสากลว่าแก้ปัญหาได้จริง แต่มีความละเอียดอ่อนที่ต้องการความเข้าใจ เช่น

ผู้นำตามธรรมชาติ คือผู้นำที่เป็นจริง เกิดจากการผ่านกระบวนการปฏิบัติร่วมกันมาก่อน ส่วนผู้นำโดยการแต่งตั้งมักไม่ใช่ของจริง แม้ผู้นำโดยการเลือกตั้งโดยไม่ผ่านกระบวนการปฏิบัติร่วมกันมาก่อน ก็อาจไม่ใช่ของจริง เพราะเลือกไม่ถูก เมื่อไม่ใช่ของจริงจึงไม่ได้ผล

เงิน ที่เข้าไปสู่ชุมชนที่ยังไม่มีองค์กรจะเข้าไปทำลายการพัฒนา เพราะคนแย่งกันวิ่งเข้าหาเงิน แทนที่จะวิ่งเข้าหากัน องค์กรชุมชนเกิดจากการวิ่งเข้าหากัน แม้เมื่อมีองค์กรชุมชนแล้ว เงินที่จะเข้าไปก็ต้องมีขนาดเท่าที่องค์กรนั้นๆ จะบริหารจัดการได้ ถ้าเกินความสามารถองค์กรก็จะล้ม ฯลฯ

เรื่องขององค์กรชุมชนจึงมีความละเอียดอ่อนที่ต้องการความเข้าใจไม่ใช่โดยการใช้อำนาจ ราชการจึงพัฒนาชุมชนไม่ค่อยได้ผล เพราะราชการใช้อำนาจ และมีแบบแผนการปฏิบัติอันแข็งกระด้างตายตัว เพราะเหตุนี้จึงมีกฎข้อ ๓

กฎทางสังคมข้อ ๓ : องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นเรื่องที่ขาดเสียมิได้ในการพัฒนาสังคม

องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGO (Non-Government Organization) เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ทำงานพัฒนา องค์กรพัฒนา-

เอกชนแม้ขนาดเล็กและไม่มีอำนาจ แต่สามารถเข้าถึงความละเอียดอ่อนของชุมชน และช่วยเชื่อมต่อกับภาครัฐบาล ภาควิชาการ และภาคธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างมิให้เห็นแล้วว่าเมื่อองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน ข้าราชการ และนักวิชาการ และภาคธุรกิจร่วมมือกัน สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของประชาชนดีขึ้น

เมื่อองค์กรชุมชนเข้มแข็ง จะเป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

นี่คือประชาธิปไตยระดับรากหญ้า ซึ่งจะค่อยๆ มาปรับให้การเมือง การปกครองระดับบน มีความคลี่คลาย และมีคุณภาพขึ้นเป็นลำดับ

ข้อเสนอทางนโยบาย

๑. ออกพระราชบัญญัติองค์กรชุมชน

เพื่อรองรับความเป็นนิติบุคคลขององค์กรชุมชนขนาดต่างๆ เมื่อชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกันกระทำการกิจกรรม มีองค์กรไม่ว่าเล็กหรือใหญ่แล้วมาขอจดทะเบียน ให้ทางราชการรับจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเพื่อทำนิติกรรมได้

หมายเหตุ : ไม่ควรยึดรูปแบบเดียวแบบสภาตำบล เพราะในทางธุรกิจยังสามารถรับจดทะเบียนองค์กรได้อย่างหลากหลาย นี่ก็คือ “องค์กรธุรกิจ” ของชุมชน ซึ่งควรจะต้องหลากหลายได้เช่นเดียวกัน เท่าที่ชาวบ้านจะสามารถจัดการได้เอง

๒. ส่งเสริมสนับสนุนบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนให้เข้ามาประสานงานกับทางราชการ

เพราะงานตามพระราชบัญญัติในข้อ ๑ นั้น ราชการทำเองตามลำพังจะมีสู้นัดนัก

๓. ให้องค์กรชุมชนจัดการที่ดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำ

ซึ่งจะขจัดปัญหาความขัดแย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ เรื่องการไม่มีที่ทำกิน และเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

เมื่อราษฎรแน่ใจในที่ทำกินถาวร ก็จะช่วยกันปลูกป่า เพราะได้รับประโยชน์จากป่าจึงเป็นผู้รักษาป่า ป่าจะเกิดเต็มประเทศ โดยรัฐไม่ต้องไปจ้างใครปลูก ซึ่งทำไม่ได้

โดยหลักการดังกล่าว ราษฎรจะมีที่อยู่ที่ทำกิน และได้พึ่งพิงอาศัย ป่าต้นน้ำลำธารก็จะกลับคืนมา เป็นการแก้ปัญหาความแห้งแล้งและขาดแคลนน้ำอย่างได้ผล บ้านเมืองจะร่มเย็น เพราะมนุษย์กับธรรมชาติกลับคืนสู่ดุลยภาพ

เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสที่สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับ “...ให้ประชาชนเป็นผู้ปลูกป่า เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากป่า และเป็นผู้รักษาป่า” อันเป็นแนวความคิดเรื่องป่าชุมชน ทรงรับสั่งซ้ำๆ ถึง “ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ขอให้ไปค้นดู

รัฐพึงแก้ไขกฎหมายเก่าและบัญญัติกฎหมายใหม่ เพื่อส่งเสริมป่าชุมชน ตามความในข้อนี้

๔. **ตั้งกองทุนสนับสนุนกลไกไม่เป็นทางการทางสังคม**

เนื่องจากกลไกทางราชการและทางธุรกิจไม่เพียงพอต่อความริเริ่มสร้างสรรค์ทางสังคม

ถ้าประเทศยังขาดสติปัญญาทางสังคมจะนำไปสู่เหตุร้าย ควรมีการตั้งกองทุนขนาดใหญ่ เพื่อใช้กลไกอันไม่เป็นทางการสนับสนุนสติปัญญาของสังคม เช่น

- ความริเริ่มของชุมชน ขององค์กรพัฒนาเอกชน
- นวัตกรรมทางการศึกษา
- ความคิดริเริ่มของข้าราชการที่ดี ๆ ที่ทำไม่ได้ในระบบราชการ
- งานของนักคิดอิสระ

- **การพัฒนาสื่อสารมวลชน**

๑๓๑

ถ้ามีเงินสนับสนุนโดยกลไกไม่เป็นทางการทำนองนี้ สังคมไทย จะเกิดพลังทางสติปัญญาขึ้นมาได้เต็มประเทศ เพื่อฟื้นฟูบูรณะบ้านเมือง และป้องกันความยุ่งยากสับสน เพราะภาวะ “ขาดสมอง” ของสังคมไทย

รัฐบาลควรอนุมัติเงินงบประมาณประมาณ ๕,๐๐๐ ล้านบาท ตั้ง “มูลนิธิเพื่อสนับสนุนความริเริ่มสร้างสรรค์ทางสังคม”

ภาคธุรกิจ และสถาบันทางศาสนา ก็ควรทำทำนองเดียวกันผม เคยเสนอให้คุณอานันท์ ปันยารชุน ตั้ง “มูลนิธิไทย” ก็ไม่ทราบว่าท่าน จะทำหรือไม่ และเรื่องนี้ไม่ควรจำกัดอยู่ที่คุณอานันท์เท่านั้น คนอื่นๆ ที่เห็นประโยชน์ก็อาจทำได้

๕. **ความร่วมมือของทุกฝ่าย**

ถ้าเข้าใจเรื่องความสำคัญขององค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนแล้ว ทุกฝ่ายสามารถร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ กองทัพ มหาวิทยาลัย จะช่วยให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขโดยไม่มีใครเสียหาย หรือเสียประโยชน์

ที่ผ่านมา ประเทศไทยเสมือนถูกแรงกระแทกให้แตกและเสียหายเป็นแรงกระแทกที่...

- ทำลายชนบท
- ทำลายวัฒนธรรม
- ทำลายสิ่งแวดล้อม
- ทำลายผู้หญิงและเด็กของเรา
- ทำลายความรักเพื่อนมนุษย์
- และทำลายความรักระหว่างเราตัวเอง

ข้อเสนอนี้เป็นวิธีที่ง่าย ที่จะสมานประเทศไทยให้มนุษย์และธรรมชาติกลับคืนสู่สมดุล นำความรักกลับคืนมา และสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างยั่งยืน

●

มนุษย์ปัจจุบันคุ้นเคยกับการพัฒนาแบบแยกส่วน เพราะเรียนมาอย่างนั้น และมีความรู้จำกัดเฉพาะเรื่อง เป็นการยากมากที่จะให้คิดอย่างเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ แต่ก็เป็นเรื่องหนีไม่พ้นว่าในการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องคิดอย่างบูรณาการ

●

องค์กรชุมชน กับกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน หัวใจของการพัฒนา

จากหนังสือ "รวมบทความวิชาการพัฒนาเสริม : แนวความคิดและปฏิบัติ"
ในวารสารเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
เจริญพระชนมายุ ๓ รอบกษัตริย์ เมษายน ๒๕๓๕

การพัฒนาของประเทศต่างๆ จำนวนมากรวมทั้งประเทศไทยด้วยเป็น การพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน (unsustainable development) เพราะเน้น ที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้มีการทำลาย สิ่งแวดล้อมสูง ขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครั้ว และสังคม เป็นเหตุ ให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น การ อพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณี การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุ ต่างๆ

ขณะนี้ทั่วโลกมีการพูดถึงและแสวงหาแนวความคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาแบบยั่งยืนกันมาก นักวิชาการ นักการเมือง ตลอดจนนักพัฒนา ภาครัฐศึกษาและพัฒนาแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งคงจะต้อง กำเนิดถึง

ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ

ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืนของสังคม

อย่างสอดคล้องประสานซึ่งกันและกัน โดยไม่พัฒนาเฉพาะเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงอีกสองเรื่อง เช่น

พัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคม ดังที่ทำได้มา ๓๐ ปีเศษในประเทศนี้

หรือคำนึงถึงแต่สิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงสังคม ดังในเรื่องพระราชบัญญัติป่าสงวน ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเรื้อรังมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เพราะมีประชาชนอาศัยอยู่ในเขตที่เรียกว่าป่าสงวนถึง ๑๐ ล้านคน จนถึงกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า “กฎหมายบุกรุกบุคคล”

หรืออย่างที่บ้านประเทศพยายามพัฒนาความเป็นธรรมทางสังคม โดยไม่พัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดสภาพ “ยากจนตัดเทียมกัน” อันนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองและสังคมอีกต่อไป

มนุษย์ปัจจุบันคุ้นเคยกับการพัฒนาแบบแยกส่วน เพราะเรียนมาอย่างนั้น และมีความรู้จำกัดเฉพาะเรื่อง เป็นการยากมากที่จะให้คิดอย่างเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ แต่ก็เป็นเรื่องนี้ไม่พ้นว่าในการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องคิดอย่างบูรณาการ

อาจเป็นความเจ็บปวดและยากเกินไปสำหรับนักวิชาการ ที่จะปรับจากการคิดแบบแยกส่วนมาเป็นคิดแบบบูรณาการ แต่ก็มีความจำเป็น เพราะ ‘บูรณาการคือคุณงามของอนาคต’

ถ้าบททวนเอกสารให้มากก็จะเห็นว่าไม่ต้องเริ่มต้นที่ศูนย์ และต้องสามารถสรุปประเด็นที่เป็นหัวใจของเรื่องต่างๆ ให้ได้ ดังที่ Norman Uphoff แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ กล่าวไว้

“ความยั่งยืนของสังคมในประเทศโลกที่สามขึ้นกับความยั่งยืนของสังคมชนบท”

หากการพัฒนาทำแบบที่ทำให้สังคมชนบทล่มสลาย ย่อมนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนของสังคมทั้งหมด และเป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน

แม้การพัฒนาชนบทจะมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของความยั่งยืนของสังคมชนบทมี ๓ ประการคือ

๑. องค์กรชุมชน

๒. ความรู้

๓. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน

ในการพัฒนาชนบทยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก แต่ถ้าไม่ทำ ๓ องค์ประกอบหลักข้างบนนี้ ถึงจะพัฒนาในข้ออื่นๆ เท่าใด การพัฒนาชนบทก็ไม่ประสบผลสำเร็จ จะขอขยายความองค์ประกอบหลักดังต่อไปนี้

๑. องค์กรชุมชน

หากทหารออกรบแบบตัวใครตัวมันโดยไม่มีการจัดองค์กร จะแพ้ทุกครั้ง

ในขณะที่อาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการทหาร พลเรือน หรือธุรกิจ ต่างมีองค์กรหรือมีสถาบันของตนเอง อันทำให้มีศักยภาพและความต่อเนื่องยั่งยืน

ชาวบ้านต้องต่อสู้กับความยากจนและปัญหาที่ยากแค้นแสนสาหัสอื่นๆ โดยปราศจากองค์กรรองรับ จึงไม่สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้

องค์กรชุมชน หมายถึงองค์กรที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเอง ไม่ใช่องค์กรที่ทางราชการไปจัดตั้งให้

การเมืองค์กรชุมชนของชาวบ้าน ทำให้มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและอื่นๆ รวมทั้งทำให้เผชิญภาวะวิกฤติได้ดีขึ้น ดังในกรณีน้ำท่วมที่นครศรีธรรมราช บ้านคีรีวงซึ่งมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ฟื้นตัวได้รวดเร็วกว่าพิปูนและกระทุงซึ่งไม่มีองค์กรชุมชน

การเมืองค์กรชุมชนคือประชาธิปไตยในระดับ “รากหญ้า” อันเป็นประชาธิปไตยที่ใกล้ตัวชาวบ้านที่สุด

หากมีการส่งเสริมให้เมืองค์กรชุมชน และมีการรับรองความเป็นนิติบุคคลขององค์กรชุมชน ไม่เพียงแต่จะทำให้แก้ปัญหาความยากจนได้

โดยรวดเร็วเท่านั้น แต่ประชาธิปไตยในระดับ “รากหญ้า” จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชาธิปไตยในระดับบนด้วย

ในสังคมปัจจุบันและอนาคตซึ่งมีความหลากหลาย ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีบทบาทในด้านต่างๆ มากขึ้น

ระบบรวมศูนย์อำนาจใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คอมมิวนิสต์ หรือเผด็จการทหาร ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงทั้งสิ้น

ประเทศไทยยังรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง ในระบบเช่นนี้รัฐบาลจะบริหารได้ลำบาก และจะประสบภาวะวิกฤติเรื่อยไปทุกรัฐบาล ครบรอบใดที่ยังไม่กระจายอำนาจไปสู่สถาบันท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

องค์กรชุมชนเป็นสถาบันท้องถิ่นอย่างหนึ่งซึ่งควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น และควรมีการศึกษาเรื่องสถาบันท้องถิ่นกันให้มาก แล้วกระจายความรู้นี้ออกไปให้กว้างขวาง

รัฐบาลควรออกกฎหมายรับรองความเป็นนิติบุคคลขององค์กรชุมชน ซึ่งทำได้ไม่ยาก เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันเป็นองค์กรชัดเจน และมาขอจดทะเบียน ให้ทางราชการรับขึ้นทะเบียน ไม่ว่าจะองค์กรนั้นจะเล็กหรือใหญ่ ในทำนองเดียวกับการจดทะเบียนพรรคการเมือง

เมื่อองค์กรชุมชนเป็นนิติบุคคล ย่อมสามารถทำนิติกรรม และดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้

รัฐอาจสนับสนุนองค์กรชุมชนได้หลายอย่างด้วยกัน เช่น ให้เช่าที่ในราคาไร่ละ ๑๐ บาท (อย่างที่ให้บริษัทเช่า) เพื่อปลูกป่าชุมชนและทำเกษตรผสมผสาน จะทำให้ได้ป่าคืนมาพร้อมๆ กับชาวบ้านมีอาชีพ และอยู่ร่วมกับป่าได้

รัฐควรให้องค์กรชุมชนยืมเงินจากกองทุนพัฒนาการเกษตร และจัดส่วนแบ่งภาษีอากรอย่างเป็นทางการ ให้องค์กรชุมชนนำไปใช้ดำเนินกิจกรรมของชุมชน

ถ้าได้ทำตามนี้สังคมชนบทจะฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว และมีความยั่งยืน ถ้าไม่ทำวิธีนี้ก็จะกระจายรายได้ไม่สำเร็จ และพัฒนาชนบทไม่ได้ผล

๒. ความรู้

ความรู้ หมายถึงความรู้เกี่ยวกับชุมชนชนบท เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ พืชพันธุ์ สัตว์ในท้องถิ่น การอาชีพ วัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยี ปัญหา และการแก้ปัญหา

ขณะนี้ระบบการศึกษาทุก ๆ ระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย เกือบจะไม่ได้ศึกษาให้เกิดความรู้จริงเกี่ยวกับชนบทเลย จึงไม่มีพลังในการแก้ปัญหา

ความรู้จริงคือพลัง

การท่องเนื้อหาในหนังสือ โดยปราศจากการศึกษาสภาพของจริง ไม่ทำให้เกิดความรู้จริง

ความรู้เรื่องเกี่ยวกับชนบทจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความยั่งยืนของสังคมชนบท

ระบบการศึกษาทั้งหมดควรจะเข้ามาสร้างความรู้จริงเกี่ยวกับชนบท

๓. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน

ต้องแยกกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนออกเป็นคนละเรื่องกับความรู้อีกกล่าวถึงในข้อ ๒ เพราะถึงแม้จะมีความรู้เกี่ยวกับชนบท แต่ถ้าปราศจากกระบวนการเรียนรู้เองประชาชน ก็ยังไม่เกิดการพัฒนาขึ้น

เปรียบประดุจดั่งที่มีองค์ความรู้อยู่ในพระไตรปิฎก ถ้าพุทธบริษัทไม่เรียนรู้ ก็ไม่บรรลุธรรม หรือมีการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ในที่นี้ ไม่ได้แปลว่าให้ชาวบ้านไปท่องหนังสือหรือให้มิไกรไปสอนความรู้สำเร็จรูป เพราะปัญหาของชาวบ้านยากเกินกว่าที่การท่องหนังสือหรือการรับความรู้สำเร็จรูปจะแก้ปัญหาได้ ดังนั้น

การทอหนังสีคงจะแก้ความยากจนไม่ได้

กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็การศึกษาที่ทรงพลังมากกว่านั้น อันได้แก่

- การวิเคราะห์ปัญหา
- การวินิจฉัยปัญหา
- การวิเคราะห์ทางเลือก
- การตัดสินใจทางเลือกที่ถูกต้อง

มีตัวอย่างมาแล้วทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ทั้งในชนบท และในเมือง ว่าเมื่อชาวบ้านรวมตัวกันเป็นองค์กร และทำการวิเคราะห์ปัญหา และวิเคราะห์ทางเลือก ทำให้ชาวบ้านสามารถแก้ปัญหาความยากจนได้โดยรวดเร็ว และทำให้สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องต่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดตามมา

ราคา การตลาด เทคโนโลยี ล้วนเปลี่ยนแปลง แต่ถึงจะเปลี่ยนไปอย่างไร ความเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะเป็นตัวแปรที่ถูกนำมาวิเคราะห์ ที่ทำให้ชาวบ้านวินิจฉัยปัญหา และตัดสินใจอย่างปรับตัวไปได้เรื่อยๆ

การยึดยึดความรู้สำเร็จรูป แม้หากจะช่วยชาวบ้านได้บ้างในระยะแรกก็จะเป็นการชั่วคราว เพราะเมื่อสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไป ความรู้สำเร็จรูปจะใช้ไม่ได้อีกต่อไป เพราะฉะนั้นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องคือการพัฒนา หากใช้ความรู้สำเร็จรูปตายตัวซึ่งนำไปสู่ปลายตันไม่

การมีองค์กรในข้อ ๑ และการมีองค์ความรู้ในข้อ ๒ ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวถึงในข้อ ๓ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องยาก จึงล้มเหลวกันมาทั่วโลก และเป็นเรื่องที่ไม่อาจทำสำเร็จได้ด้วยอารมณ์ แม้มีอารมณ์อยากช่วยเหลือ แต่ขาดความเข้าใจ หรือต่อให้ยกกองทัพลงไปหึ่งกองทัพ หรือยกมหาวิทยาลัยลงไปทั้งมหาวิทยาลัย ก็แก้ปัญหาชนบทไม่สำเร็จ เพราะจะถูกความยากของปัญหาชนบทกลืนกินไปจนเกิดสภาพจิตสลายไปตามๆ กัน

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบนักษัตร เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

ขอให้คุณงามความดีและความรักความศรัทธาที่คนทั้งหลายมีในพระองค์ท่าน จงก่อให้เกิดความบังดาลใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง ให้ทำความเข้าใจองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชนบท

ถ้าเข้าใจแล้วการพัฒนาชนบทก็จะเป็นผลสำเร็จโดยไม่ยาก อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างได้สมดุล และเกิดสันติสุข

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐบาลควรสั่งให้หน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ปรับเปลี่ยนวิธีทำงานจากเดิม ไปเป็นส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดมีองค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ให้มีการปรับวิธีการงบประมาณให้สอดคล้องกับการทำงานใหม่

๒. รัฐบาลควรจัดให้มีการจดทะเบียนรับรองความเป็นนิติบุคคลขององค์กรชุมชนตามความพร้อม ให้องค์กรชุมชนเช่าที่ดินจากรัฐ ตลอดจนให้ยืมเงินลงทุน และจัดสรรส่วนแบ่งจากภาษีอากรอย่างเป็นธรรม เพื่อไปดำเนินกิจการของชุมชน

๓. รัฐบาลควรจัดระบบการศึกษาทุกระดับศึกษา ให้เกิดความรู้จริงในเรื่องของชุมชนท้องถิ่น และให้โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นที่ยากจนปรับตัวเป็นโรงเรียนชุมชน โดยทำหน้าที่ ๓ อย่างคือ

- (๑) ศึกษาให้เข้าใจชุมชน
- (๒) เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาชุมชน และ
- (๓) จัดการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาชุมชน

๔. รัฐบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนให้สื่อมวลชนนำเรื่องของ

ชนบทมาเผยแพร่ให้มาก

๕. รัฐบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO = Non Government Organization) ให้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งประสานงานกับทางราชการและภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนจัดงบประมาณอุดหนุนองค์กรพัฒนาเอกชน

๖. ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน

๗. ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ข้าราชการ และนักธุรกิจ ที่หวังดีต่อประเทศ ควรรวมตัวกันศึกษาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง สรรค์สร้างวัฒนธรรมใหม่แห่งการรวมตัวกันทำงานเพื่อสังคม

ถ้าได้ทำดังกล่าวข้างต้นบ้านเมืองจะมีความเจริญ เกิดความสงบเรียบร้อยที่แท้จริง สานติสุขพึงมีแก่มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย

มหาดไทยกับความเข้มแข็ง ทางเศรษฐกิจของฐานล่าง การปฏิรูปแห่งยุคสมัย

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๐

กำลังมีอะไรดี ๆ เกิดขึ้นที่กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทยเกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งประเทศ อันเป็นฐานล่างหรือฐานรากของสังคม

โครงสร้างใดๆ ถ้าฐานล่างเข้มแข็ง ส่วนบนก็เติบโตได้มากและยั่งยืน แต่ถ้าฐานล่างอ่อนแอ หากทำให้ส่วนบนโตขึ้น ทั้งหมดก็จะพังทลายลง

สังคมไทยเป็นสังคมที่สนใจเฉพาะส่วนบน ละเลยและทำลายให้ฐานล่างอ่อนแอ สังคมทั้งสังคมจึงพังทลาย หรือวิกฤติ

การแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจที่สนใจเฉพาะเรื่อง ไอเอ็มเอฟ และเศรษฐกิจส่วนข้างบนเท่านั้น จะไม่มีทางรอดจากสภาวะวิกฤติ ความสำคัญอยู่ที่

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของฐานล่าง

เศรษฐกิจของฐานล่างไม่ใช่เรื่องเงินใด ๆ แบบข้างบน แต่เป็นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเป็นบูรณาการกับเรื่องสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม หรือเป็น เศรษฐกิจวัฒนธรรม วัฒนธรรมหมายถึงการค้าอยู่ที่

ร่วมกัน ดังนั้นเศรษฐกิจควรเป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจข้างบนอาจไม่ใช่เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกัน หรืออาจทำลายการดำรงอยู่ร่วมกันด้วยซ้ำ จึงไม่ใช่เศรษฐกิจวัฒนธรรม

ที่เรียกว่า “กระทรวงทางเศรษฐกิจ” นั้น มักคุ้นเคยแต่กับเศรษฐกิจข้างบน แต่ไม่เข้าใจฐานล่างของสังคม เมื่อพูดเรื่องพัฒนาเศรษฐกิจจึงมักไม่ได้คิดถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของฐานล่าง และแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจไม่ได้ เพราะการพัฒนาอื่นๆ ทำให้ฐานล่างอ่อนแอลง

กระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับฐานล่างของสังคม

แต่ไม่มีใครคิดว่ากระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงเศรษฐกิจ (ของฐานล่าง) เพราะการ คิดแบบแยกส่วน คิดแต่ว่าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยคือการปกครอง

แนวคิดเรื่องการปกครองล้ำสมัยแล้ว ขึ้นยังปกครองต่อไป สังคมจะอ่อนแอ ขัดแย้ง และวิกฤติทางเศรษฐกิจ

ทางรอดของประเทศอยู่ที่สังคมเข้มแข็ง

หรือความเป็นประชาสังคม (Civil Society)

อันหมายถึง ประชาชนรวมกลุ่มกันในรูปต่างๆ ไม่ว่าจะเรียกกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ ชุมชน ประชาคม หรือชื่ออื่นใด ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องพร้อมกันไป

เมื่อประชาชนรวมกลุ่มกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันตัดสินใจ มีการเรียนรู้ มีการจัดการ กลุ่มเหล่านี้ก็จะเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ จะสามารถสร้างเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น เกษตรผสมผสาน หัตถกรรมแปรรูป ผลผลิตการเกษตร สมุนไพร ตั้งกองทุนหมู่บ้าน รวมตัวกัน

ทำธุรกิจต่างๆ เช่น เป็นเจ้าของปั๊มน้ำมันขนาดเล็ก ตั้งร้านขายอาหาร ขายอาหารปลอดสารพิษ ขายสมุนไพร จัดการท่องเที่ยวชุมชน ฯลฯ

กองทุนชุมชน ในชื่อต่างๆ เช่น ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนชุมชนเหล่านี้ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น อย่างเช่น กองทุนที่ตำบลคลองเประยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีคุณอัมพร ด่วงปาน เป็นผู้จัดการ มีเงินประมาณ ๕๐ ล้านบาท และเพิ่มขึ้นทุกเดือน เดือนละเกือบล้านบาท ขณะที่การเงินข้างบนปั่นป่วน กองทุนของชาวบ้านเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะข้างล่างเป็นเศรษฐกิจจริง ข้างบนเป็นเศรษฐกิจปลอม

พระสุบิน ปณีโต ที่จังหวัดตราด ส่งเสริมชาวบ้านให้รวมตัวกัน ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ได้กว่า ๑๐๐ หมู่บ้าน จากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด ๒๓๖ หมู่บ้านในจังหวัด

พระรูปเดียวก็ทำได้กว่าครึ่งจังหวัด!

ถ้าเข้าใจ เรามีกำลังเกินพอ ที่จะสนับสนุนให้ชาวบ้านรวมตัวกัน เข้มแข็งครบทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ

ทราบมาว่าผู้นำในกระทรวงมหาดไทยหลายคน นับตั้งแต่ มท.๑ ที่ปรึกษา มท.๑ ปลัดกระทรวง อธิบดีกรมการปกครอง ตลอดจนข้าราชการอื่นอีกหลายคน กำลังคิดที่จะปรับบทบาทของกระทรวงมหาดไทย ให้ส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับฐานล่างของสังคม

นับว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดี และน่าสนับสนุน

ถ้าทำได้จะเป็นการปฏิรูปแห่งยุคสมัย และจะช่วยให้สังคมไทยเข้มแข็งขึ้นทุกๆ ทาง ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

ข้อสำคัญ กระทรวงมหาดไทยต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้สั่งการ ไปเป็นผู้สนับสนุนการรวมตัว และการริเริ่มของประชาชน

ตรงนี้พูดง่ายแต่ทำยาก เพราะความเคยชินและกฎระเบียบทางราชการ แต่ก็ต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทให้ได้อย่างถาวร เพราะถ้ากระทรวงไปนำและไปสั่งการเขาอย่างที่เคยทำมาก็จะประสบความสำเร็จยากลำบากและล้มเหลว

แต่ถ้ากระทรวงมหาดไทยจะปฏิรูปบทบาทของตัวเองไปเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน และประสานการส่งเสริมสนับสนุนก็จะทำได้ง่าย และทำได้หลายอย่าง เช่น

๑. ให้มีการศึกษาสำรวจทุกจังหวัด เพื่อทำผังของกลุ่มการรวมตัวของประชาชนในรูปแบบต่างๆ และศักยภาพของกลุ่มเหล่านี้จะทำให้มหาดไทยและองค์กรอื่นมีข้อมูลที่จะสนับสนุนกลุ่มต่างๆ ได้ถูกต้องตามความคิดริเริ่มของเขาเอง

๒. สนับสนุนกลุ่มประชาชน ให้สามารถทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยใช้ทรัพยากรของรัฐหรือรัฐดูแลอยู่ มีเวทีที่รวมตัวกัน สนับสนุนในด้านเครื่องมือ ข้อมูลข่าวสาร ทุน การใช้ทรัพยากรไม่ควรเอาความต้องการของกรมเป็นตัวตั้ง แต่ควรเอาความต้องการของกลุ่มประชาชนเป็นตัวตั้ง

๓. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็ง เพื่อการรวมตัวกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

๔. ประสานงานให้สื่อของรัฐและเอกชน เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน และควรสนับสนุนให้มี “วิทยุชุมชน” ให้ชุมชนสามารถใช้สื่อกันไปมาได้

๕. สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรเก่าหรือผู้ที่อพยพจากเมืองเพราะไม่มีงานทำ ควรจัดที่ให้ทำกินโดยวิธีต่างๆ เช่น ที่ที่รัฐดูแลอยู่ ที่ทหาร ขอยืมที่คนรวยที่ไปซื้อที่แก่งกำไรไว้ ถึงเวลาแล้วที่ไทยจะต้องช่วยไทย

การจัดสรรที่ดินทำกิน ควรจัดให้องค์กรชุมชนเป็นผู้ดูแลมากกว่าที่จะแจกเป็นรายครอบครัว แล้วเอาไปซื้อขายกันต่อๆ ไปอย่างที่แล้วมา

๖. จัดการฝึกอบรม ทั้งคนของมหาดไทยเอง และจากหน่วยงานอื่น ให้มีทักษะในการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการรวมตัวของชุมชน

๗. ส่งเสริมสนับสนุนให้ อบต. ร่วมกับประชาชน ในตำบล สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในแต่ละตำบล และร่วมมือกันระหว่างตำบล

๘. สร้างกลไกที่สนับสนุนให้มหาดไทยสามารถปฏิรูปการทำงานได้อย่างต่อเนื่องและถาวร เช่น ตั้งกองทุนขนาดใหญ่ที่เป็นอิสระ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของฐานล่าง และการมีคณะกรรมการร่วมที่มีความเป็นภาคีกันหลายฝ่าย

ขอให้มหาดไทยตั้งใจทำงาน ขอให้ฝ่ายต่างๆ ให้การสนับสนุนและร่วมมือ ถ้าทำได้จะเป็นการปฏิรูปแห่งยุคสมัย เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากหายนะไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุข

กระทรวงศึกษาธิการ กับการกู้ชาติบ้านเมืองให้พ้นวิกฤติ

มติชนรายวัน วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๑

●

สังคมกำลังเผชิญปัญหาที่ยาก
และสลับซับซ้อนอย่างยิ่ง
ยากและสลับซับซ้อนเกินกว่าที่สถาบันใด ๆ
ในสังคมตามลำพังจะแก้ไขได้สำเร็จ
ดังจะเห็นว่ารัฐบาลก็ไม่มีพลังที่จะแก้ปัญหา
มีพลังอย่างเดียวที่จะแก้ปัญหาที่ยากและ
สลับซับซ้อนนี้ได้ คือ พลังงานทางสังคม

●

กระทรวงศึกษาธิการมีกำลังพลและอาวุธเกรียงไกรที่สุด
ควรจะเคลื่อนทัพมาทำสัประยุทธ์ เพื่อกู้ชาติให้พ้นวิกฤติ

สงครามเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันสลับซับซ้อนยิ่งนัก ต่างกันโดย
สิ้นเชิงกับสงครามไทยพม่า จะให้คุณธรรินทรไปชนข้างอยู่คนเดียวจะ
ไหวหรือ และมีเป็นการคิดแบบเดิม ๆ มากเกินไปหรือ การจะพ้นจาก
วิกฤติต้องการวิธีคิดใหม่ ถ้าใช้วิธีคิดใหม่จะเห็นใหม่ และจะเห็นว่าแท้
ที่จริงกระทรวงศึกษาธิการคือกองทัพที่มีพลเกรียงไกรใหญ่ที่สุด ประกอบ
ด้วยอาวุธอันทรงพลัง สามารถทำสงครามปูพรมได้ทุกพื้นที่ ถึงเวลาแล้ว
ที่จะเคลื่อนกองทัพอันเกรียงไกรนี้เข้าทำสัประยุทธ์เพื่อกู้ชาติให้พ้นวิกฤติ

๑. ทูทางสังคมคือทางออกจากวิกฤติ

ประเทศไม่มีเงินไม่ได้แปลว่าเราไม่มีอะไร

ทุนไม่ได้มีแต่ทุนที่เป็นเงินเท่านั้น แต่มีทุนประเภทอื่นๆ อีก เป็นทุน
ทางสังคม (social capital) ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสิ่งแวดล้อม
ทุนที่เป็นเงินนั้นระเหิดง่าย เพราะเคลื่อนไหวได้เร็วเท่ากับความเร็วของแสง
ลัทธิโมโยได้ง่าย และกว่าร้อยละ ๕๐ ของการเคลื่อนไหวไม่ได้เกี่ยวกับการ

สร้างสรรค์เศรษฐกิจ แต่หากเป็นการเก็งกำไร ที่นำไปสู่ความวิบัติมากกว่าความวิวัฒน์

ส่วนทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นทุนของเราจริงๆ คนอื่นมาลักขโมยไม่ได้ และทุนเหล่านี้ ซึ่งอาจเรียกรวมๆ ว่าทุนทางสังคม เป็นฐานของความงอกงามทางเศรษฐกิจอย่างน่าบอพราย หรืออย่างยั่งยืน

ทุนทางสังคมเรามีอยู่อย่างมากมาย ขอให้คนไทยช่วยกันทำความเข้าใจ และใช้ทุนทางสังคมมาฟันฝ่าให้พ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมเถิด ในที่นี้จะกล่าวถึงทุนทางสังคมในแวดวงของกระทรวงศึกษาธิการ

๒. ทุนทางสังคมในกระทรวงศึกษาธิการ

ในกระทรวงศึกษาธิการ มีวัด โรงเรียน และหน่วยงานทางวัฒนธรรม วัด มีกว่า ๓๐,๐๐๐ วัด มีพระประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป สามเณร ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีพื้นที่ มีอาคาร มีอุปกรณ์ มีเงินที่ชาวบ้านถวายด้วยศรัทธา มีจิตวิญญาณหรือความดีสูงสุด คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เหล่านี้คือทรัพย์ากรอันมโหฬารของสังคม

โรงเรียน มีโรงเรียนประถมศึกษากว่า ๓๐,๐๐๐ แห่ง โรงเรียนมัธยมอีกเกือบ ๓,๐๐๐ แห่ง สถาบันราชภัฏ สถาบันราชมนกล และสถาบันอุดมศึกษา มีครูกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน นักเรียนกว่า ๑๐ ล้านคน จำนวนคนที่เกี่ยวข้องสามารถเปลี่ยนให้เป็นทุนทางสังคมอันมหาศาล

วัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการมีหน่วยงานระดับกรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ๒ กรม คือ กรมศิลปากร และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แต่ความจริงหน่วยงานอื่นก็ล้วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งสิ้น ศาสนาก็เกี่ยวกับวัฒนธรรม การศึกษาทั้งหมดก็เกี่ยวกับวัฒนธรรม ดังนั้นกระทรวงศึกษาจึงเป็นกระทรวงวัฒนธรรมทั้งเนื้อทั้งตัว และวัฒนธรรมคือเครื่องมือต่อสู้ให้พ้นวิกฤติทางเศรษฐกิจ เพราะ

ใครได้วัฒนธรรม คนนั้นได้เศรษฐกิจ

เรื่องเศรษฐกิจไม่ได้มีแค่กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ หรือกระทรวงอุตสาหกรรมเท่านั้น นั่นคือตรรกะแบบแยกส่วน และเพราะคิดแบบนี้จึงทำให้วิกฤติ

แต่กระทรวงศึกษาธิการ คือกองทัพที่มีกำลังคนมากที่สุด ประกอบด้วยปัญญา วัฒนธรรม และศาสนธรรม เป็นอาวุธ และกำลังเหล่านี้อยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย

กำลังอะไรจะเกรียงไกรเท่านี้!

ขอให้กองทัพอันมหาศาลของคนไทยนี้ เข้าสู่การสัประยุทธ์เถิด เพื่อกู้ชาติกู้แผ่นดิน แก้ววิกฤติอันร้ายแรงที่กำลังเผชิญอยู่

๓. สาเหตุของการไม่มีพลัง

กองทัพที่มีกำลังมากและจะชนะสงครามได้ต้องมียุทธศาสตร์ ถ้าขาดยุทธศาสตร์ก็แพ้ ก่อนที่จะกำหนดยุทธศาสตร์ ก็ต้องเข้าใจว่าที่ แล้วมาทำไมจึงไม่มีพลัง

ที่ไม่มีพลัง เพราะคิดและทำแบบแยกส่วน

อุปมาเหมือนวัวฝูงหนึ่งมีเป็นร้อยตัว มีเสื่ออยู่ตัวเดียว เสื่อตัวเดียว เป็นปัญหาของวัวทั้งฝูงยิ่งนัก พอได้กลิ่นเสื่อหรือได้ยินเสียงเสื่อ วัวก็ล่วจนซีแตกเขี้ยวแตก เสื่อตัวเดียวเป็นปัญหาของวัวทั้งฝูงเรื่อยมา ที่จริงวัวมีจำนวนมาก ถ้ารวมตัวกันขวิดเสื่อหรือถีบเสื่อไปตัวละที เสื่อก็จะหมดสภาพการเป็นปัญหาของวัว แต่วัวรวมตัวไม่เป็น เสื่อจึงเป็นปัญหาของวัวเรื่อยมา

สังคมเผชิญปัญหา (เสื่อ) มาก แต่สังคมคิดและทำแบบแยกส่วน จึงไม่มีพลังที่จะเผชิญกับปัญหา เช่น คิดแยกกายกับใจ คนกับสังคม คนกับสิ่งแวดล้อม เมื่องกับชนบท เศรษฐกิจกับสังคม กระทรวงกับกระทรวง กรมกับกรม คนกับคนก็ต่างคนต่างอยู่ไม่รวมตัวกัน เหมือนเรื่องวัว

กับเสื้อ

งานในกระทรวงศึกษาธิการก็แยกส่วน คือ

พระทำพิธีกรรม

โรงเรียนสอนนักเรียนท่องหนังสือ

วัฒนธรรม หมายถึงศิลปวัตถุกับการร้องรำทำเพลงเท่านั้น ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

การคิดและทำแบบแยกส่วนทำให้ไม่มีพลัง

กุญแจคือการเชื่อมโยง

เชื่อมโยงกายกับใจ คนกับสังคม คนกับสิ่งแวดล้อม เมืองกับชนบท เศรษฐกิจกับสังคมวัฒนธรรม การศึกษากับสังคมเศรษฐกิจ และคนกับคน หรือที่เรียกว่า การถักทอกันทางสังคม

สังคมกำลังเผชิญปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนอย่างยิ่ง ยากและสลับซับซ้อนเกินกว่าที่สถาบันใดๆ ในสังคมตามลำพังจะแก้ไขได้สำเร็จ ดังจะเห็นว่ารัฐบาลก็ไม่มีพลังที่จะแก้ปัญหา มีพลังอย่างเดียวที่จะแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนนี้ได้ คือ พลังงานทางสังคม (social energy) ซึ่งเกิดจากการร่วมคิดร่วมทำ หรือการสร้างทุนทางสังคม หรือการถักทอทางสังคม

ยุทธศาสตร์ทุนทางสังคม คือส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกัน ร่วมคิดร่วมทำในเรื่องต่างๆ ให้เต็มทุกพื้นที่ หรือเรียกว่าเปิดพื้นที่ทางสังคม

๔. รวมตัวร่วมคิดร่วมทำทุกพื้นที่ทางสังคม

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ทางสังคมมีความหมายมาก ที่อยากฝากทุกฝ่ายให้ตีความ การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ทางสังคม จะทำให้เกิดพลังงานทางสังคมมหาศาล ที่ทำให้เอาชนะวิกฤติเศรษฐกิจสังคมได้

เพื่อให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม ขอยกตัวอย่าง ๒ ตัวอย่าง คือ

หนึ่ง ตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี

ที่ตำบลนี้ ครู พระ กรรมการ อบต. และผู้นำชุมชนอื่นๆ พบปะปรึกษาหารือกันในเรื่องของตำบลของตนอย่างสม่ำเสมอ และส่งเสริมให้มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ภายในตำบลเดี๋ยวมียุทธศาสตร์ ๓๐ กลุ่ม และกำลังจะเพิ่มเป็น ๕๐ กลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มศึกษาประวัติศาสตร์ตำบล กลุ่มทำพิพิธภัณฑ์ตำบล กลุ่มธุรกิจตำบล กลุ่มสมุนไพร ซึ่งจะตั้งเป็นศูนย์การแพทย์แผนไทยในอนาคต และกลุ่มกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ฯลฯ

กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจจะมีประโยชน์เชื่อมโยงกัน การรู้ประวัติศาสตร์ตำบล และการมีพิพิธภัณฑ์ตำบล จะทำให้เกิดพลังทางจิตวิญญาณของชุมชน ในแต่ละตำบลจะมีโรงเรียนประมาณ ๕ โรงเรียน และวัดประมาณ ๕ วัด ครู พระ และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์ตำบล และตั้งพิพิธภัณฑ์ตำบล ทุกตำบลควรมีพิพิธภัณฑ์ตำบล โดยตกลงกันว่าจะใช้วัดใดวัดหนึ่งเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของรัฐบาล การรู้ประวัติศาสตร์ตำบล และการมีพิพิธภัณฑ์ตำบลจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชน

เมื่อตำบลหัวสำโรงมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เต็มตำบลอย่างนี้ ก็แน่นอนว่าจะหายจน และสามารถป้องกันหรือแก้ปัญหาทางสังคมต่างๆ ได้ เป็นตัวอย่างของการสร้างทุนทางสังคม ซึ่งในที่นี้หมายถึงการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

สอง พระสุบิน ปณิโต จังหวัดตราด

จังหวัดตราดมี ๒๓๖ หมู่บ้าน พระสุบินรูปเดียวสามารถส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ได้กว่า ๑๐๐ หมู่บ้าน หรือกว่าครึ่ง การที่ชาวบ้านรวมตัวกันออมทรัพย์และมีกองทุนของตัวเอง

ทำให้เขาเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมได้ ซึ่งในแต่ละจังหวัด พระไม่ก็รูปก็สามารถส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันตั้งกองทุนของหมู่บ้านได้ทุกหมู่บ้าน

ตัวอย่างมีมากกว่านี้มาก ขอให้ศึกษาให้เข้าใจ

๕. บทบาทของวัด

ในสมัยโบราณ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางการศึกษา วัฒนธรรม และการช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ ในการพัฒนาสมัยใหม่ สังคมทั้งวัดไปสู่ความทันสมัย แต่ก็ไปไม่รอด และกำลังวิกฤติสังคมควรกลับเข้าวัด และวัดควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ เช่น มีกลุ่มธรรมะ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มศึกษาวัฒนธรรม กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง วัดได้พร้อมจัดทำโรงเรียน เป็นต้น

วัดเป็นแหล่งหมุนเวียนทรัพยากรที่สำคัญ เพราะชาวบ้านถวายด้วยศรัทธา เมื่อวัดเป็นพื้นที่ทางสังคมและมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเช่นนี้ก็จะเกิดภูมิคุ้มกันไปในตัว ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม ชาวบ้านจะมีวิถีการเลี้ยงดูกันไปเอง ไม่อดตาย และเป็นการลดการฆ่าตัวตายจากการพลาดหวังในชีวิตด้วย เพราะในวัดมีธรรมะประโลมใจ

กรมการศาสนาควรส่งเสริมเชิงนโยบาย เชื่อมโยงทรัพยากร และประเมินผลการปฏิบัติในเรื่องนี้

๖. บทบาทของโรงเรียนและครู

จุดสำคัญคือการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชนเข้าด้วยกัน ควรลดการเรียนในห้องเรียนลงให้มาก แต่ไปเพิ่มการเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริงร่วมกับชุมชนในทางเศรษฐกิจสังคม จะได้ทำเป็นคิดเป็น และทำให้การศึกษาเป็นกุญแจที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ในแต่ละตำบลครูควรไปร่วมคิด

ร่วมกับพระ และผู้นำชุมชนอื่นๆ ส่งเสริมการรวมตัวทำกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจต่าง ๆ ทำนองเดียวกับตัวอย่างตำบลหัวสำโรง ที่กล่าวไว้ในข้อ ๔

ครูหลายคนจะมีฝีมือในการส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนในรูปแบบต่างๆ ถ้ากระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่นี้เท่านั้น ครูเหล่านี้จะกระโจนใส่ทันที ครูควรส่งเสริมการรวมตัวของผู้บริโภคนในเมืองต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะพลังของผู้บริโภคเท่านั้นที่จะเอาชนะธุรกิจที่ไม่ถูกต้องได้ เพราะหากรวมกลุ่มกันแล้ว ผู้บริโภคย่อมกำหนดมาตรฐานและราคาสินค้าได้ ตลอดจนถึงเลือกบริโภคสินค้าที่มีคุณค่าต่อชีวิตและสุขภาพ รวมทั้งบริโภคอย่างไรทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้

ในขณะที่ผู้คนมีความเครียดเพราะวิกฤติเศรษฐกิจ และหลายคนคิดฆ่าตัวตายเพราะไม่มีทางออก พระและครูมีจำนวนมาก และหลายท่านมีฝีมือในการให้คำปรึกษาหารือ ควรส่งเสริมให้พระและครูเหล่านี้เปิด hot-line เพื่อให้คำปรึกษาหารือ หรือจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อบรรเทาทุกข์สังคม กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมจิตใจ (spirit) แห่งการเป็นอาสาสมัคร ถ้าสังคมไทยมีจิตใจแห่งการเป็นอาสาสมัคร สังคมจะเย็นและคลายเครียดลง

๗. วัฒนธรรมไทยสู่ภัยเศรษฐกิจ

กระทรวงศึกษาธิการมีคนอยู่ในสังกัด ๑๕-๑๖ ล้านคน ถ้ารวมถึงผู้ปกครองนักเรียนอีกก็มากกว่านั้นมาก นับเป็นมวลประชากรที่ร่วมกันทำอะไรได้มาก ทั้งในตัวเองและที่เชื่อมโยงกับสังคมภายนอก วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือต่อสู้ทางเศรษฐกิจ ถ้าเรณรงค์ในหมู่นักเรียนและครูให้นิยมกินของไทย ใช้ของไทย จะส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจ โดยประหยัดการสูญเสียเงินตราไปต่างประเทศ แต่ไปเพิ่มรายได้ให้ชุมชน นอกจากนั้นถ้าส่งเสริมการผลิตและบริการที่ตั้งบนฐานวัฒนธรรมไทย และธุรกิจสินค้า

วัฒนธรรมไทย ก็จะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น

ประชาคมกระทรวงศึกษาธิการสิบกว่าล้านคน อาจรวมตัวตั้งบริษัทมหาชนเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงขนาดใหญ่ เพื่อทำตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ บริษัทมหาชนขนาดใหญ่เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นพลังแห่งการปฏิวัติกระทรวงศึกษาธิการจะมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง

๘. วิธีดำเนินการ

กระทรวงศึกษาธิการกำลังมาถึงจุดเปลี่ยน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนปัจจุบัน (นายชุมพล ศิลปอาชา) เป็นคนตั้งใจดีและมุ่งมั่นในการทำสิ่งดี ๆ จึงเป็นโอกาสของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ซึ่งอาจดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการตั้งคณะทำงาน เพื่อทำแนวคิดและวิธีการเรื่องกระทรวงศึกษาธิการกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจนขึ้น และจัดทำเอกสารและสื่ออื่นๆ เพื่ออธิบายกับผู้เกี่ยวข้องและสาธารณะ

(๒) จัดประชุมใหญ่ที่หอประชุมใหญ่พุทธมณฑล ให้มีการถ่ายทอดวิทยุและโทรทัศน์ทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของทุนทางสังคมต่อการแก้วิกฤติของประเทศ ให้มวลสมาชิกแสดงความกล้าหาญออก “ประกาศแห่งพุทธมณฑล” (declaration) ว่าชาวกระทรวงศึกษาธิการจะเคลื่อนพลังประดามี เข้าสัประยุทธ์กับปัญหาเศรษฐกิจสังคมให้ประเทศไทยพ้นวิกฤติ (ซึ่งจะเป็นการปฏิรูปการศึกษาไปด้วยในขณะเดียวกัน)

(๓) บทบาทของพระและครูนั้นให้เป็นที่ไปตามความสมัครใจ แต่เรื่องวัฒนธรรมไทยสู่เศรษฐกิจนั้นให้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเรื่องกระทรวงศึกษาธิการกับเศรษฐกิจพอเพียงให้มีการเคลื่อนไหวอย่าง

ต่อเนื่องในภาคและจังหวัด

(๔) จากการกระทำตามข้อ ๑-๓ จะมีพระและครูจำนวนหนึ่งที่มีฉันทะในเรื่องนี้อย่างแรงกล้า บุคคลเหล่านี้ควรรวมตัวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย แคนนำ หรือแกนประสานงานที่จะประสานกับกลุ่มแกนในกระทรวง และองค์กรอื่นๆ เพื่อขับเคลื่อนเรื่องการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมให้เต็มพื้นที่

(๕) ฝ่ายการเมือง ทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และที่จริงรัฐบาลทั้งคณะควรจะชูทิศทางนโยบายและอำนวยความสะดวก ให้ประชาคมศึกษาธิการร่วมสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมได้สำเร็จ

ที่จริงกองทัพกระทรวงศึกษาธิการสามารถทำสัประยุทธ์กับปัญหาสังคมเศรษฐกิจมากกว่าที่กล่าวมาข้างต้น สภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจสังคมอย่างร้ายแรงขณะนี้ เป็นโอกาสของกระทรวงศึกษาธิการที่จะปรับภารกิจเอาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงของสังคมไทย การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะเป็นพลังมหาศาลในการนำสังคมไทยให้พ้นวิกฤติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แต่ทั้งนี้ต้องการวิธีคิดใหม่ วิธีคิดเก่าๆ ก็จะทำให้ได้ผลเหมือนเดิม

หากท่านได้รับผลดีจากหนังสือเล่มนี้

ขอให้ท่านมีกำลังใจที่จะทำความดี

เพื่อผู้อื่นต่อไปมากยิ่งขึ้น

สำหรับท่านที่สนใจรายการหนังสือคุณภาพอื่นๆในเครือสำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
สามารถสอบถามหรือขอรับรายละเอียดได้ที่
สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๒๗๑-๑๘๐๖, ๒๗๘-๐๕๘๑

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์พิมพ์ดี ๒๑/๒๓๒-๕ ซอยคลองหนองใหญ่ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐